

СТЕНОГРАФСКИ ДНЕВНИЦИ

НА

XXIII-ТО ОБИКНОВЕНО НАРОДНО СЪБРАНИЕ

I ИЗВЪНРЕДНА СЕСИЯ

Брой 12

София, петък, 25 септемврий

1931 г.

16. заседание

Четвъртък, 24 септемврий 1931 година.

(Открито отъ подпредседателя Н. Шоповъ въ 16 ч. 50 м.)

СЪДЪРЖАНИЕ:

	Стр.		Стр.
Отпуски, разрешени на народнитъ представители: Георги Вангеловъ, Господинъ Лоловъ, Захари Димитровъ, Василь Домузчиевъ, Александъръ Христовъ, Рашко Маджаровъ, Ради Василевъ, Александъръ Цанковъ, д-ръ Александъръ Франя, Василь Димчевъ, Иванъ Лѣкарски, Георги Казанаклиевъ и Петко Дичевъ	225	2. Изключване за 10 дни народния представителъ Сѣби Димитровъ за наричане народни представители „убийци“	245
Случки:		3. Изключване за 3 дни народния представителъ Христо Трайковъ, за наричане народния представителъ Никола Кемилевъ „разбойникъ“	245
1. Лично обяснение на народния представителъ Н. Пждаревъ по поводъ отпрадения му въ вчерашното заседание упрѣкъ отъ народния представителъ Петко Стояновъ, че въ продължение на 8 години той е мълчалъ по въпроса за картелитѣ	225	Законопроектъ за контролъ върху картелитѣ и монополнитѣ цени. (Първо четене — продължение разискванията)	225
		Дневенъ редъ за следващото заседание	247

Председателстващъ Н. Шоповъ: (Звъни) Откривамъ заседанието. Присъствуватъ нужното число народни представители, заседанието е законно.

(Отъ заседанието отсъствуватъ следнитѣ г. г. народни представители: Алексиевъ Никола, Бойчиновъ Михаилъ, Бончевъ Тодоръ, Бояджиевъ Стефанъ, Буровъ Атанасъ, Георгиевъ Георги, Даскаловъ Петъръ, Даскаловъ Стефанъ, Димитровъ Василь, Димитровъ д-ръ Димитъръ, Димитровъ Захари, Димчевъ Василь, Дичевъ Петко, Ецовъ Борисъ, Желябовъ Жеко, Илиевъ Стойко, Казанаклиевъ Георги, Киселички Георги, Кършовски Крумъ, Лоловъ Сава, Ляпчевъ Андрей, Мирски Христо, Молловъ Владимиръ, Молловъ Янаки, Мустафовъ Али, Мутафовъ д-ръ Христо, Нейчевъ Адамъ, Неновъ Атанасъ, Патевъ Симеонъ, Пиронковъ Александъръ, Поповъ Стефанъ, Пулевъ Стамо, Родевъ Христо, Савовъ Николай, Савовъ Сава, Свиначевъ Добри, Славовъ Кирилъ, Славовъ Стойко, Софиевъ Христо, Филиповъ Стоянъ, Франя д-ръ Александъръ, Хайруловъ Молла-Юсеинъ, Христовъ Александъръ, п. Христовъ Георги, Христовъ Димитъръ, Цанковъ Иванъ, Цачевъ Цачо, Червококовъ Георги и Юртовъ Георги)

Бюрото има да направи следнитѣ съобщения:

Разрешено е отпуски на следнитѣ народни представители:

На г. Георги Вангеловъ — 2 дена;
 На г. Господинъ Лоловъ — 1 день;
 На г. Захари Димитровъ — 3 дни;
 На г. Василь Домузчиевъ — 1 день;
 На г. Александъръ Христовъ — 1 день;
 На г. Рашко Маджаровъ — 2 дена;
 На г. Ради Василевъ — 1 день;
 На г. Александъръ Цанковъ — 1 день;
 На г. д-ръ Александъръ Франя — 10 дни;

На г. Василь Димчевъ — 1 день;
 На г. Иванъ Лѣкарски — 4 дни и
 На г. Георги Казанаклиевъ — 2 дена;

Народниятъ представителъ г. Петко Дичевъ моли Народното събрание да му разреши 23-дневенъ отпускъ по болестъ, до 14 октомврий 1931 г. Представилъ е медицинско свидетелство, отъ което се вижда, че не може да напусне болничното легло единъ месецъ.

Моля, ония г. г. народни представители, които сѣ съгласни да се разреши на г. Петко Дичевъ 23 дни отпускъ по болестъ, да вдигнатъ рѣка. Мнозинство, Събранието разрешава.

Пристъпваме къмъ дневния редъ — първо четене за законопроекта за контрола върху картелитѣ и монополнитѣ цени — продължение разискванията.

Н. Пждаревъ (д. сг): Г. председателю! Снощи Ви помолихъ да ми дадете думата за лично обяснение. Предполагамъ, поради това, че предстоеше да се вдигне заседанието, Вие не ми дадохте думата. Сега Ви моля да ми я дадете. Ако бѣше въпросъ само за личността ми, нѣмаше да настоявамъ да ми дадете думата, но понеже се заSEGHA моята дейность като народенъ представителъ, азъ съмъ длъженъ да се обясня. Моля Ви да ми дадете думата.

Председателстващъ Н. Шоповъ: Имате думата.

Н. Пждаревъ (д. сг): Г. г. народни представители! Вчера, при единъ апострофъ, който направихъ на г. Петко Стояновъ, че захарниятъ картелъ не допуска много да се говори за него даже отъ трибуната на Народното събрание, менъ се направи упрѣкъ, че въ продължение на осемъ години азъ съмъ мълчалъ по въпроса за картелитѣ.

Нйкой отъ мнозинството: Ние казахме, че Сговорътъ нищо не е направилъ.

Н. Пждаревъ (д. сг): Г. г. народни представители! Такива упрѣци азъ вече свикнахъ често да ги чувамъ, но тъй като упрѣкътъ на г. Петко Стояновъ отъ снощи бѣше отправенъ лично къмъ менъ, азъ съмъ длъженъ да се поясня.

Преди всичко, трѣбва да подчертая, че това Народно събрание каточели желае да постави една дълбока преграда между онова, което досега е било въ управлението и онова, което сега се върши — каточели онова, което е вършено отъ управлението досега, е раздѣлено съ една дълбока пропастъ отъ това, което сега се върши.

Нйкой отъ мнозинството: И това е зѣрно.

Н. Пждаревъ (д. сг): Г. г. народни представители! Азъ смѣтамъ, че нито е разумно, нито е политично така да се процедира. Защото така ще изпадне въ ролята на онзи лѣкаръ, който, следъ като неговиятъ пациентъ е билъ лѣкуванъ дълго време отъ други лѣкари, дохожда съ своето съдѣйствие въ момента, когато настѣпва краятъ на болестта и претендира, че тѣй е спасилъ болния, че само той има заслуги за неговото излѣкуване. Управлението на една държава — това сѣ последователни актове, свързани едни съ други. Не бива да се процедира така въ едно Народно събрание, ако искаме да бждемъ полезни като народни представители и като контролѣри въ управлението на държавата.

Понеже бѣше дума за моето мълчание въ продължение на 8 години, азъ ще припомня на г. г. народнитѣ представители нйкои работи, отъ които ще видите, че не само народнитѣ представители презъ това време не сѣ мълчали, но и управлението не е било безучастно къмъ онова, което е трѣбвало да се направи по отношение на появилитѣ се въ страната картели. Ще си спомните — мисля бѣше въ 1925 г. — когато правителството на Демократическия сговоръ предприе една опредѣлена и много ефикасна мѣрка, за да застави картелитѣ да намалятъ... (Възражения отъ земледѣлцитѣ)

А. Буковъ (з): Г. Пждаревъ има думата за лично обяснение. Нйма защо да ни приказва тукъ за политиката на Сговора.

Н. Пждаревъ (д. сг): Азъ съмъ билъ членъ на управляващата по-рано партия. Упрѣкътъ засѣга и моята дейность като народенъ представителъ.

Председателстващъ Н. Шоповъ: Моля Ви се, г. Пждаревъ. Говорете само по това, за което сте обидени.

Н. Пждаревъ (д. сг): Тогава ще прочета това, което съмъ казалъ и поддържалъ тукъ, въ Народното събрание, на 21 ноемврий 1930 г., когато се дебатираше по отговора на тронното слово. Ще видите, че не се е мълчало, че се е направило отъ единъ народенъ представителъ това, което той може съ своитѣ сили, като народенъ представителъ, да направи. Азъ съмъ казалъ: (Чете) „Не може да се отрече...“ (Възражения отъ земледѣлцитѣ)

С. Омарчевски (з): Оставете това, то не е важно.

Н. Пждаревъ (д. сг): Г. г. народни представители! Позвовете ми да направя една бележка. Въ 1923 г., май месецъ, азъ участвахъ въ едно Народно събрание, което даваше тази физиономия, която вие искате сега да дадете. Недейте да повтаряме миналото.

Т. Тонковъ (з): Нйма защо да ни напомнимъ 1923 г. Българскиятъ народъ помни добре тая година.

Председателстващъ Н. Шоповъ: (Звъни)

Н. Пждаревъ (д. сг): Недейте обръща Парламента на едно партийно събрание.

Председателстващъ Н. Шоповъ: Г. Пждаревъ! Ограничете се.

Н. Пждаревъ (д. сг): (Чете) „Не може да се отрече правотата на упрѣка, който се отправя за безгрижието, което се забелязва по отношение на произволното повишение на ценитѣ на известни артикули, които се употребяватъ въ нашитѣ села. Говори се за картелитѣ не само тукъ, отъ трибуната; говори се за тѣхъ вече и въ Фининсовото ми-

нистерство. Азъ четохъ въ вестницитѣ, че г. министърътъ на финанситѣ се е загрижилъ да създаде законоположение за картелитѣ. Това е една необходимостъ“.

Отъ земледѣлцитѣ: Това не е по дневния редъ.

Т. Тонковъ (з): Отнемате ни времето, което трѣбва да използваме за ползотворна дейность.

С. Омарчевски (з): Това не е лично обяснение.

Н. Пждаревъ (д. сг): За лично обяснение е.

С. Омарчевски (з): За лично обяснение се взима думата въ края на заседанието. Вие говорите тукъ по същество.

Н. Пждаревъ (д. сг): Г. г. народни представители!

С. Омарчевски (з): Г. председателю! Имаме правилникъ и трѣбва да го зачитаме

Председателстващъ Н. Шоповъ: Г. Пждаревъ! Ако искате да уяснявате и защищавате политиката на Сговора, то е друго. Лично обяснение е съвсемъ друго.

Н. Пждаревъ (д. сг): Г. председателю! Азъ искамъ да се разбере... (Възражения отъ земледѣлцитѣ)

Председателстващъ Н. Шоповъ: (Звъни)

Н. Пждаревъ (д. сг): Г. председателю! Искамъ да кажа, че упрѣкътъ, какво азъ съмъ мълчалъ по въпроса за картелитѣ, е упрѣкъ неоснователенъ.

Председателстващъ Н. Шоповъ: Моля Ви се!

Н. Пждаревъ (д. сг): Искамъ да прочета какво съмъ поддържалъ.

Председателстващъ Н. Шоповъ: Не можемъ да се занимаваме съ туй, което сте поддържали нйкога въ Народното събрание.

Н. Пждаревъ (д. сг): Искамъ да кажа, че съмъ повдигалъ въпроса за картелитѣ още презъ 1930 г.

Председателстващъ Н. Шоповъ: Казахте го.

Н. Пждаревъ (д. сг): Искамъ да го прочета,...

Нйкой отъ земледѣлцитѣ: Вѣрваме!

Н. Пждаревъ (д. сг):... за да видите какво становище съмъ поддържалъ тогава.

Председателстващъ Н. Шоповъ: (Звъни) Моля Ви се!

Н. Пждаревъ (д. сг): Не могатъ да ми се правятъ неоснователни упрѣци.

Председателстващъ Н. Шоповъ: Г. Пждаревъ! Вие сте старъ депутатъ и разбирате какво значи лично обяснение и какво значи да подкрепяте известна Ваша теза. Ако бѣхте взели думата по законопроекта, тогава щѣхте да развиете Вашата теза. Но сега става въпросъ за лично обяснение, а Вие държите речъ Това не може.

Н. Пждаревъ (д. сг): Г. председателю! По законопроекта азъ говорихъ, и сега нймаше да вземамъ думата, но я взехъ, защото ми се направи упрѣкъ, че съмъ мълчалъ осемъ години. Азъ желая да припомня на г. Стояновъ...

Председателстващъ Н. Шоповъ: (Звъни)

Н. Пждаревъ (д. сг): Това е едно обяснение по моята дейность.

Председателстващъ Н. Шоповъ: Ще ви отнема думата!

Н. Пждаревъ (д. сг): Това е лично обяснение.

Председателстващъ Н. Шоповъ: (Звъни) Моля Ви се! (Глъчка)

Н. Пждаревъ (д. сг): Г. председателю! Мога ли да продължа?

Председателстващ Н. Шоповъ: Лично обяснение не значи да държите реч.

Н. Пждаревъ (д. сг): Искамъ да кажа какво съмъ поддържалъ.

Председателстващ Н. Шоповъ: Г. Пждаревъ! Преду-преждавамъ Ви, че ако цитирате речитъ си, държани нѣкога въ Народното събрание, понеже туй не влиза въ кръга на личното обяснение, ще Ви отнема думата.

Н. Пждаревъ (д. сг): Повече отъ значение е моята дейност, отколкото моята личност. Азъ желая да защита моята дейност, а не моята личност.

Председателстващ Н. Шоповъ: (Звъни) Нѣмате думата.

Н. Пждаревъ (д. сг): Добре, недейте ми дава думата. Да се знае, че сте ми отнели думата.

Председателстващ Н. Шоповъ: Има думата народниятъ представителъ г. Петко Стайновъ.

П. Стайновъ (д. сг): (Отъ трибуната) Г. г. народни представители! Въпросътъ за картелитъ се изнесе подробно тукъ, и отъ неговата икономическа страна биде разгледанъ доста подробно отъ хора по-компетентни отъ менъ по тази материя — отъ г. Петко Стояновъ и г. проф. Александъръ Цанковъ. Така че азъ съмъ освободенъ отъ задължението да правя дисертация върху картелитъ и тръстоветъ или пъкъ да разглеждамъ тѣхната история въ странство. Азъ искамъ да се спра, г. г. народни представители, само на нѣкои точки, които засѣгатъ юридическата страна на въпроса и които точки, споредъ менъ, останаха недостатъчно засегнати въ речитъ на преждеговорившитъ. Азъ чувствавамъ, че много дълги станаха разискванията по този законопроектъ за картелитъ — азъ съмъ шестиятъ или седмиятъ ораторъ, който взема думата — но понеже законопроектътъ е важенъ, тѣй като съдържа известни деликатни точки, то оправданъ е интересътъ на народното представителство и продължаването на дебатитъ.

Законопроектътъ за контролъ върху картелитъ и монополнитъ цени и изобщо въпросътъ за картелитъ има много кратка история у насъ. За картели наистина въ Университета се е говорило отдавна, но то е само като университетски изучвания. Преди нѣколко години въпросътъ сѣдѣе отъ катедрата на университетскитъ изучвания не къмъ маситъ на управника и администратора, а слѣзе на улицата, защото у насъ за картелитъ се заговори най-оживено, г-да, отъ улицата. (Оживление всрѣдъ земледѣлцитъ) Улицата бѣше, която издигна лозунга за премахване на картелитъ и тя намѣри, така да се каже, нѣкакво очарование, нѣкакво разковниче въ тази дума „картели“. Картелитъ се явиха като единствено магическо обяснение на всички икономически събития, които сѣ станали у насъ. Картелитъ — това бѣше скѣпотията; за всѣка скѣпотия, за всѣка експлоатация, за всѣко затруднение въ финансовия животъ у насъ се посочваха като виновници картелитъ. И вследствие на този повикъ срещу картелитъ у насъ се завика: дайте единъ законъ за премахване на картелитъ! И вие си спомняте, г. г. народни представители, че искане въ всички речи и агитации по време на изборитъ бѣше искането за премахване на картелитъ. Качватъ ли се ценитъ на нѣкои фабрики у насъ — било наши, било чужди фабрики — виновни сѣ картелитъ. Започватъ ли да слизатъ ценитъ на нѣкои продукти, даже и на житата — виновни сѣ картелитъ. Навсѣкѣ сѣ виновни само картелитъ.

Д-ръ Г. Димитровъ (з): Въ всѣки случай, това не е лъжа.

Т. Бошнаковъ (з): Тѣ сѣ го пратили тукъ да ги защитава.

П. Стайновъ (д. сг): Премахването на картелитъ, подъ влиянието на такива именно агитации, стана официално искане на много политически партии; ако и да не влѣзе официално въ тѣхнитъ програми, то въ основнитъ точки на тѣхната изборна пропаганда влѣзе възгласътъ „долу картелитъ“. Ако, г-да, азъ отскачамъ за единъ моментъ къмъ този възгласъ „долу картелитъ“ и къмъ настроението на улицата и кръчмитъ, то е, за да обясня психологическата предпоставка, при която изникна въпросътъ за картелитъ у насъ.

Д-ръ Г. Димитровъ (з): И въ вашата платформа се говори за картелитъ.

П. Стайновъ (д. сг): И именно поради това се възприе единъ ангажментъ отъ страна на Народния блокъ по въпроса за картелитъ.

А. Аврамовъ (з): Улицата чувствава най-много болки отъ картелитъ.

П. Стайновъ (д. сг): Този ангажментъ бѣше възприетъ подъ влиянието на неотговорни агитации отъдолу, а не като резултатъ на зрѣли икономически проучвания било отъ компетентни срѣди, било отъ заинтересованитъ стопански съсловия. (Възражения отъ земледѣлцитъ)

П. Стояновъ (д): Г. Стайновъ! Вие ако не сте се занимавали съ този въпросъ, имало е хора, които сѣ занимавали съ него.

П. Стайновъ (д. сг): Психологическата обстановка за създаването на този законопроектъ е тази, която ви отбелязахъ, и тази психологическа обстановка се чувствава отразена въ известни отношения и въ самия законопроектъ. Здравомислещитъ хора въ тази страна — а тѣхъ ги има въ всички срѣди тукъ — . . .

А. Аврамовъ (з): (Сочи сговориститъ) А тукъ най-много!

П. Стайновъ (д. сг) . . . съ известно учудване, г. г. народни представители, следѣха този възгласъ „долу картелитъ“.

П. Попивансвъ (з): Долу картелитъ вика цѣлитъ народъ.

П. Стайновъ (д. сг): Народътъ очакваше, както казахъ одеде, да се яви единъ законопроектъ за премахване на картелитъ, защото картелитъ се смѣташе нѣщо ужасно, нѣщо страшно, гнѣздо, сдружение на спекуланти, на потосмукачи.

Отъ земледѣлцитъ: Не е лъжа.

П. Стайновъ (д. сг): И направи едно много странно впечатление, г. г. народни представители, когато уважаемиятъ министъръ на търговията г. Георги Петровъ се осмѣли единъ денъ да каже предъ комисия на търговцитъ, че картелитъ били нѣщо редовно въ икономическия животъ, че тѣ отговаряли на една по-свършена форма на организиране капиталитъ на индустриалцитъ.

Министъръ Г. Петровъ: Но . . . Прибавете и втората частъ на мисълта ми Но . . .

П. Стайновъ (д. сг): Но правъ бѣше г. министърътъ да каже, че тия по-свършени форми на организиране капитала въ известни случаи вършатъ прекалености и срещу тия прекалености . . .

Министъръ Г. Петровъ: Прекалености! Такава деликатна фраза не съмъ казалъ. Обиръ, обиръ, не прекалености!

П. Стайновъ (д. сг): Кажете както искате. Ние г-да, отъ Демократическия сговоръ, отъ името на който излизамъ да говоря, сме съгласни съ г. министра на търговията. Но съгласни ли сѣ ония, на които 8 месеца по-рано се говорѣше: „Долу картелитъ, да се махнатъ картелитъ, да се унищожатъ картелитъ“? Азъ съмъ убеденъ, г. г. народни представители, че всички тия хора, долу на улицата, които не сѣ осведомени, сѣ смѣтали, че това е една ересь отъ страна на министра на търговията, министъръ на Народния блокъ. (Силни възражения отъ мнозинството)

Председателстващ Н. Шоповъ: (Звъни)

А. Капитановъ (з): Защо осемъ години не ги премахнахте?

И. Симеоновъ (д): Г. Стайновъ! Имаше ли точка въ вашата платформа: „Ограничение на картелитъ“ или нѣмахте?

Отговорете на този въпросъ.

Министъръ Г. Петровъ: Имаше. Ще имъ я четемъ

(Възраженията отъ мнозинството продължаватъ, Голѣма глъчка)

Председателствувашъ Н. Шоповъ: (Продължително звъни)

П. Стайновъ (д. сг): Тази мисълъ на г. министра за картелитѣ бѣше една здрава мисълъ и ако той взема това становище, то бѣше затуй, защото въ него моментъ той говорѣше предъ едно съсловие, каквото е търговското, предъ една просвѣтена аудитория, говорѣше като единъ отговоренъ държавникъ въ тая страна, а не като единъ безотговоренъ човѣкъ.

А. Буковъ (з): Стига си декламирайтъ!

(Възраженията отъ мнозинството продължаватъ. Голѣмъ шумъ)

Председателствувашъ Н. Шоповъ: (Продължава да звъни)

П. Стайновъ (д. сг): Ето защо ние имаме днесъ единъ законопроектъ не за премахване на картелитѣ, какъвто сѣ очаквали нѣкои, но имаме единъ законопроектъ само за контрола на картелитѣ. Така че и подъ режима на този законъ ние ще имаме пакъ картели, само че контролирани.

Н. Захариевъ (з): Г. Стайновъ! Я кажете въ вашата платформа на Демократическия сговоръ имахте ли точка за премахване на картелитѣ? (Възражения отъ сговориститѣ. Шумъ)

Председателствувашъ Н. Шоповъ: (Звъни)

П. Стайновъ (д. сг): Г. г. народни представители! Въ всѣки случай, тая мисълъ на г. министра е едно удовлетворение на ония хора, които бѣха посветени въ здравитѣ принципи, на които се основава организацията на индустрията у насъ (Възражения отъ мнозинството. Голѣма глъчка)

Въ този законопроектъ, г-да, който ни се предлага на одобрение, освенъ контрола върху картелитѣ, като удовлетворение на този шумъ и на тия агитации, които станаха долу, има и единъ другъ контролъ: контролтътъ върху монополнитѣ предприятия

Д-ръ Г. Димитровъ (з): Представихте ли си пълномощното, като защитникъ на картелитѣ?

П. Стайновъ (д. сг): Така че, г. г. народни представители, въ настоящия законопроектъ има и контролъ върху картелитѣ и контролъ върху монополнитѣ предприятия, две работи, които, споредъ мене, не бива да смѣсваме, защото тѣ сѣ свършено различни. Контролтътъ върху картелитѣ е единъ здравъ принципъ, обаче контролтътъ върху монополнитѣ предприятия не е толкова здраво установенъ и добре проученъ принципъ.

Съ идеята за намѣсата на държавата — да регламентира картелитѣ, да тури край на тѣхнитѣ нередовни спекулации — ние сме съгласни и ще подкрепимъ инициативата на г. министра на търговията. Защото, г. г. народни представители, колкото и малко картели да има у насъ, колкото и да не играятъ решителна роля въ икономическия животъ съществуващитѣ картели, все пакъ българскиятъ законодатель трѣбваше да сложи своя юмрукъ върху картелитѣ, които спекулиратъ, колкото и малко да сѣ тѣ. (Силни възражения отъ мнозинството)

А. Буковъ (з): Чакъ на деветата година се сѣтихте!

Д-ръ Г. Димитровъ (з): Вие имахте цѣлата властъ въ ръцетѣ си, нищо не направихте, а сега ви дойде на ума да разправяте за намѣсата на държавата!

П. Стайновъ (д. сг): Бждете спокойни, г-да! Азъ ще имамъ случая да разгледамъ кои сѣ истинскитѣ картели и кои сѣ спекулативнитѣ. Недейте мисли, че азъ, който минавамъ за голѣмъ консерваторъ, като излизамъ да говоря отъ тая трибуна, нѣма да се спра и на тоя въпросъ. (Възраженията продължаватъ. Шумъ)

Н. Стамболиевъ (з): Г. Стайновъ! Когато бѣхте на тази маса (Сочи министерската маса) защо мълчахте? Г. Буковъ си сучеше мустацитѣ, а вие изпълнявахте неговитѣ заповѣди. Защо тогава вие не протестирахте? Защото вие сте защитникъ на едрия капиталъ.

П. Стайновъ (д. сг): Г-да! Азъ смѣтамъ, че е дългъ на държавата да се намѣси тамъ, където е необходимо за запазване интереситѣ на икономически слабитѣ. Когато управляваше Демократическиятъ сговоръ, изъ срѣдитѣ на който азъ изхождамъ, държавата се намѣси по единъ много осезателенъ начинъ въ 1924 г. съ закона за облекчение на продоволствието, единъ законъ, съ който вие сега си служите. Вие го нарекохте законъ за тонковцитѣ, . . .

Министъръ Г. Петровъ: Не ние, а вашиятъ министъръ-председател г. Ляпчевъ го нарече законъ за тонковцитѣ.

П. Стайновъ (д. сг): . . . или нѣкой нашъ приятелъ го билъ нареклъ законъ за тонковцитѣ, както ми казва уважаемиятъ г. министъръ Петровъ. Но вие, г-да, съ този законъ за тонковцитѣ днесъ се мъчите да удовлетворите желанията на българския народъ. (Възражения отъ земеделцитѣ) Вие днесъ си служите съ този законъ за тонковцитѣ.

Нѣкой отъ земеделцитѣ: Кажете кои сѣ тонковци?

Н. Стамболиевъ (з): Това ли Ви е професорската постановка на въпроса!

Министъръ Г. Петровъ: Г. Стайновъ! Този законъ бѣше създаденъ, за да хвърлите прахъ въ очитѣ на тонковцитѣ, но когато мина епохата, въ която може да се хвърля прахъ въ очитѣ на тонковцитѣ, дори и тия недостатъчни постановления на вашия законъ днесъ се използватъ, за да се удовлетворятъ интереситѣ на тия тонковци.

П. Стайновъ (д. сг): Ние създадохме единъ законъ за облекчение на продоволствието и си служиме съ този законъ за целта, за която той бѣше предназначенъ въ време на скѣпотията на продуктитѣ отъ първа необходимостъ, а вие си служите съ този законъ, за да регламентирате търговията съ гумени царвули, за да удовлетворите по този начинъ изискванията на българския народъ. (Възражения отъ земеделцитѣ)

П. Попивановъ (з): Защото трѣбватъ царвули на селскитѣ маси. Васъ ви боли, че царвулитѣ поевтиняватъ. Ще поевтиняватъ и калпацитѣ. Тамъ е работата, че вие не искате царвулитѣ да поевтиняватъ.

П. Стайновъ (д. сг): Г. г. народни представители! Въ същностъ законопроектътъ за контролъ върху картелитѣ и монополнитѣ цени е едно копие, бихъ казалъ, макаръ и не напълно, на германския законъ. Г. Петко Стояновъ вчера каза, че това не било вѣрно. Азъ имамъ германския законъ и знамъ по какъвъ начинъ е работенъ законопроектътъ; познавамъ и авторитѣ на законопроекта и мога да ви кажа, че що се отнася до контрола на картелитѣ, до институцитѣ, които ще контролиратъ картелитѣ, настоящиятъ законопроектъ е едно копие отъ германския законъ.

П. Стояновъ (д): Не отъ германския, а отъ унгарския.

П. Стайновъ (д. сг): Но то не е лошо. Азъ съ това не искамъ да кажа, че сѣ направили нѣкакво престѣпление господата, които сѣ изработили този законопроектъ, защото въ германския законъ има нѣщо здраво. Германскиятъ законъ представлява действително нѣщо стройно и здраво, което заслужава на всѣка цена, като принципъ поне, да бѣде усвоено и отъ насъ. Но азъ не казвамъ, че всѣки законъ у насъ трѣбва да бѣде копие отъ нѣкой чуждъ законъ. Ние трѣбва да намѣримъ точната мѣрка, която отговаря на нашитѣ икономически условия. Въ намирането на точната мѣрка е силата и изкуството на политика. Даже и да бѣде направено допълнение отъ насъ, то нѣма нѣкакво значение — важно е дали сме намѣрили мѣрката, която отговаря на нашитѣ, български, стопански условия.

П. Стояновъ (д): Това е вѣрно.

П. Стайновъ (д. сг): Съ предлагадения законопроектъ най-напредъ се урежда въпросътъ за контрола върху картелитѣ. Азъ смѣтамъ — както и всички, които сѣ занимавали повече или по-малко съ картелитѣ — че тѣ сѣ една проява главно на едрата индустрия, една форма на организация на едрата индустрия. Много по-малко се подава на картелиране търговията, още по-малко земеделството. Това сѣ, г-да, истини, които се изложиха отъ г. Стояновъ и отъ г. Цанковъ, така че нѣма защо да се спирамъ на тия икономически въпроси. Търговията и земеделството мѣчно се поддаватъ на картелиране, защото тамъ лесно могатъ да се явятъ нови конкурентни пред-

приятна, създадени с малко сръдства. А където лесно може да се яви конкуренция, там не може да има здрав и траен картел. Въ България тежката индустрия е нѣщо съвсемъ слабо развито и едритѣ предприятия, въ които има инвестирани стотици милиони лева, се броятъ на прѣсти; а едритѣ предприятия сѣ, които най-много и най-лесно се картелиратъ. Срецу такива именно картели е създаденъ германскиятъ законъ за картелитѣ.

Не съмъ азъ, който ще отрече, че у насъ има спекула, но онова, дето се казва, че у насъ, въ повече случаи, имало картели, това не сѣ картели, а сѣ най-обикновени подли, скрити организации, или по-скоро ги кажете . . .

Отъ мнозинството: Народняшки организации.

П. Стайновъ (д. сг): . . . временни организации за спекула, а не картели въ истинския смисълъ на думата. (Възражения отъ земеделцитѣ) Ние не трѣбва да смѣваме тия две работи: временни операции, скрити, покрити, честни или безчестни, за спекуляция, и картелитѣ, които по-скоро сѣ една явна организация на индустрията, която може да върши известни прекалености, но които лесно ще бѣде спрѣна отъ закона, но може да върши и добри работи. Сѣ организирането на индустрията въ картели може да се вършатъ работи ценни за правилния стопански животъ на една страна.

Нѣкой отъ земеделцитѣ: Напр., картелътъ за гвоздентѣ?

А. Буковъ (з): Г. Стайновъ! Не може ли да говорите малко по-спокойно? Вашето мнение ни е ценно. Осемъ години сте проучвали тоя въпросъ!

П. Стайновъ (д. сг): Може би моя е грѣшката, но понеже господа не прекъсватъ, затуй правя това. Азъ дѣлжа да си кажа урока. Може моето мнение на буржоа да не го възприемете, но въ всѣки случай конституцията ми дава правото да си кажа думата, и азъ ви моля да ме изслушате.

Г-да! Картелитѣ, значи, сѣ съглашения, чрезъ които главна индустриалцитѣ, по нѣкой път и търговцитѣ, установяватъ или общи цени за продажба, или общи условия за продажба, или ограничаватъ своето производство, за да избѣгнатъ свръхпроизводството, или въ краенъ случай правятъ едно районно разпределение на поржкитѣ, за да се избѣгне излишното разтакаване по тренове и харчене за излишни превозни разноски. Има ли у насъ такива съглашения, такива картели — не говоря за дребнитѣ спекуляции, които ги има постоянно, имало ги е и въ турско време дори, и сега ги има; говоря за картелитѣ въ тоя смисълъ, въ който ви казахъ — и ако ги има да преценимъ по обективенъ начинъ, каква е ролята и значението имъ днесъ въ България, за които се вдигна толкова голѣмъ шумъ. Хората казватъ, че има десетки, едва ли не стотици картели. Вѣрно ли е това — ето въпросътъ, който слагамъ.

Споредъ единъ официаленъ документъ, г-да, който имамъ тукъ — едно удостоверение, издадено отъ Съюза на българскитѣ индустриалци — въ България има 5 картели. Азъ бихъ приелъ, че може да бѣдатъ 10, но тукъ се даватъ петъ.

Н. Стамболиевъ (з): Официални.

П. Стайновъ (д. сг): (Чете) 1) централно бюро на българската желѣзна и телена индустрия; 2) дружество на обединенитѣ пивофабриканти; 3) дружество „Захаръ“; 4) сдружение на съединенитѣ макаронени фабрики; и 5) съглашение между фабрицитѣ за производство на вжледуокисъ.

„Всички други картели и съглашения, за които ви съобщихме — съобщено е въ Министерството на търговията — съ писмата си № 313 и № 480, сѣ престанали да съществуватъ“.

Нѣкой отъ земеделцитѣ: Шомъ тия петъ картели можаха да съсиятъ България, нѣма нужда да ги увеличаватъ.

П. Стайновъ (д. сг): Това е единъ документъ отъ единъ съюзъ, който каза, че въ България има петъ картели — кажете ги седемъ, кажете ги десетъ. Не вѣрвамъ никой да си прави илюзия, че ако се регламентира картелътъ на бирата, на вжледуокиса, на телѣта и гвоздентѣ, чрезъ това веднага ще свѣтне на българския народъ и ще настане очакваната евтиния на всички продукти. Азъ не мисля, че ще се намѣри единъ човѣкъ въ тая зала, който

да смѣта, че сега, шомъ се тури хомотъ на картелитѣ съ тоя законъ, веднага ще се махне скѣпотията и ще настане евтиния. Това може да стане, ако бѣхме една страна пълна съ картели, но при тия петъ картели — на вжледуокиса, на захарѣта, на телѣта, на бирата и на макаронитѣ — такива магически резултати въ никой случай не биха могли да се очакватъ.

Министъръ Г. Петровъ: Г. Стайновъ! Преди съшествуване картелъ на сапуненитѣ фабрики и цената на каса сапунъ отъ 25 кгр., при 72% мазини, бѣше 570 л. Днесъ, когато картелътъ е разтуренъ — той се разтури преди нѣколко дни — цената на каса сапунъ отъ 25 кгр., при 72% мазини, е 460 л. Направете му вне смѣтката. 110 л. по-малко на каса сапунъ отъ 25 кгр.!

Нѣкой отъ земеделцитѣ: Неговата смѣтка е народняшка, г. министре.

П. Стайновъ (д. сг): Азъ искамъ да изтъкна предъ васъ, г. г. народни представители, че картели има, но, отъ друга страна, има най-обикновени спекуляции, които нѣматъ нищо общо съ картелнитѣ индустриални организации. Има картели, които сѣ докарали едно посѣпване. Това е картелътъ на захарнитѣ фабрики, това е картелътъ на сапуненитѣ фабрики, за които говори г. министърътъ. Но искамъ да изтъкна, че шумътъ противъ картелитѣ не отговаря на едно действително картелиране на цѣлата българска индустрия. И тоя шумъ противъ картелитѣ бѣше толкова прекаленъ въ известни отношения, че азъ мисля по-скоро, че има и единъ другъ картелъ, срещу който трѣбва да се взематъ известни мѣрки. Това е на първо мѣсто картелътъ на спекулантитѣ, картелътъ на политическитѣ спекули съ картелитѣ, срещу който рано или късно щѣ би трѣбвало да се взематъ мѣрки.

А. Буковъ (з): Ще вземемъ. Вашиятъ спекулантски картелъ е отъ осемъ години.

Нѣкой отъ земеделцитѣ: Най-напредъ ще се взематъ мѣрки срещу народняшкитѣ картели.

Другъ отъ земеделцитѣ: Вие имате картелъ за властъ.

Трети земеделецъ: За васъ е прекалено даже да се говори и за стопанската криза!

П. Стайновъ (д. сг): Но, г. г. народни представители, изъ чии сръди изхождатъ тия картели? Знаете, г-да, че се носи мѣлвата, какво едва ли не всичкитѣ картели изхождатъ сигурно, ако не отъ Демократическия сговоръ, най-малко отъ народняшки сръди. Питамъ, г. г. народни представители, кои картели сѣ народняшки? Захарниятъ картелъ, въ който едва ли има нѣкой българинъ, народняшки ли е или пѣкъ сговористски?

Н. Захариевъ (з): Г. Стайновъ! Картелътъ на Сговора е народняшки; на 21 юний ние го разтурихме.

П. Стайновъ (д. сг): А пѣкъ картелътъ на политическитѣ спекуланти е вашъ.

Х. Трайковъ (раб): Г. Стайновъ! Картелътъ на убийцитѣ чий е? Може ли да ми отговорите?

П. Стайновъ (д. сг): На ония, които хвърлиха църквата „Св. Недѣля“ въ въздуха, кѣдето загинаха 160 души, на убийци като васъ, които посегнаха и срещу царя, обяснения не давамъ.

К. Русиновъ (раб): Противъ картела на убийцитѣ трѣбва другъ законъ.

П. Стайновъ (д. сг): Г. г. народни представители! Въ картелитѣ у насъ има много хора, които не сѣ български подданици и картелитѣ не сѣ български, а сѣ чуждестранни. (Възражения отъ земеделцитѣ) Въ картелитѣ има хора отъ всички политически партии: има хора отъ тукъ (Сочи мнозинството), има хора и отъ тукъ. (Сочи малцинството) Това е единъ фактъ. Но той нѣма никакво значение, защото да участвува въ единъ картелъ, споредъ мене, не е престѣпление. И азъ никого не осждамъ, че е влѣзълъ въ единъ картелъ за организирането на българската индустрия. (Възражения отъ земеделцитѣ) Казахъ, че не е престѣпление организирането на единъ картелъ, организирането на индустриалцитѣ, за създаване по-голѣма печалба, както не е престѣпление организира-

нето и на работниците за защита на своите професионални интереси, . . .

Нъкой отъ работниците: Като не е престъпление, защо ги клахте?

П. Стайновъ (д. сг): . . . така също напълно законно е и индустриалците да се организиратъ, за да защитятъ своите професионални интереси. И правъ е билъ г. министърътъ на търговията, промишлеността и труда, който въ своя законопроектъ подчертава свободата на българските индустриалци за тяхното картелиране. Но както работническите сдружения биха могли да попаднатъ въ известни крайности, както работническите синдикати биха могли да се отдадатъ на една противозаконна дейност, дори като защитавайтъ своите материални интереси, така и сдруженията на индустриалците биха могли да се отдадатъ на противозаконна дейност. И това е именно целта на закона, да установи границата, да установи линията, задъ която дейността на тия работнически синдикати или на тия синдикати на индустриалците, на тия картели, става незаконна, става прекалена и заслужава санкциите на закона. Какъ се е справилъ нашиятъ законопроектъ съ този въпросъ, съ очертаването на тая линия, задъ която дейността на картела става незаконна и нередовна? Ето съществената частъ на законопроекта.

Казахъ ви, г-да, че има две нъща: контролъ върху картелите и контролъ върху монополните предприятия. Азъ ги отделямъ извънредно много. Въ двата случая ние имаме съвършено различни типове и трѣбва да имаме съвършено различна регламентация. По отношение контрола върху картелите, онова, което редакторътъ на законопроекта се е опиталъ да направи, то е да опредѣли какво е картелъ. Недейте мисли, г. г. народни представители, че е лесно да се опредѣли какво е картелъ. А отъ правилното опредѣляне какво е картелъ, ще може да се види на кого да се сложи регламентация, на кого да се налагатъ санкции, на кого да се налагатъ глоби, на чии произведения да се опредѣли цената, на кого да се отнематъ облагите, кои да не се освобождаватъ отъ мита и пр. и пр. Така че дефиницията е отъ извънредно важно значение.

Нъкой отъ земледѣлците: Дайте Вие дефиницията.

П. Стайновъ (д. сг): Нашиятъ законопроектъ дава тая дефиниция. Той я е взелъ отъ германския законъ. И тамъ, дето нашиятъ законопроектъ е следвалъ германския законъ, тая дефиниция, колкото и мъчна да е — признавамъ го — все пакъ е една дефиниция правилна. (Глъчка) Но въ известни отношения, г-да, при тая дефиниция, която нашиятъ законопроектъ дава, авторътъ му напуска германския законъ и прави една добавка отъ себе си, като казва: картели сѣ и „договоритъ или съглашенията . . .“, чийто съдържания изобщо по какъвто и да е другъ начинъ се отразяватъ върху стопанската дейност“. Г. г. народни представители! Ясно ли е това: „по какъвто и да е другъ начинъ се отразяватъ върху стопанската дейност“? Ами че кой договоръ, кое съглашение, бихъ казалъ азъ, не се отразява върху стопанската дейност по какъвто и да е начинъ?

Н. Стамболиевъ (з): На български езикъ казано, картелъ — грабежъ!

П. Стайновъ (д. сг): Азъ намирамъ, че тая добавка, която е българска добавка — нѣма я въ германския законъ — затъмнява още повече мъчната дефиниция на картела. И азъ смѣтамъ, че тя не би могла да остане въ тая си форма. Поне да бѣше писано: „съглашения, които по единъ или другъ начинъ се отразяватъ върху стопанската свобода, да кажемъ, на ония, които сѣ ангажирани въ тия съглашения“, но тукъ е употребенъ единъ още по неясенъ изразъ „стопанска дейност“.

Азъ намирамъ, г-да, че чл. 1, който дава дефиниция на картела, може и трѣбва да бѣде поправенъ и поясненъ, за да не попаднатъ подъ тоя режимъ, щѣло-нещѣло, и други предприятия, да се изисква, напр., отъ търговците, всѣки договоръ, всѣко съглашение, което дори нѣма нищо общо съ картелите, непременно да го регистриратъ въ картелния съдъ, за да не заплащатъ съ хиляди и хиляди лева глоба, ако не сторятъ това.

В. Домузчиевъ (нац. л. о): Както е законопроектътъ, могатъ да попаднатъ подъ картелите и занаятчийските сдружения.

П. Стайновъ (д. сг): Като махнемъ, г-да, тоя въпросъ, азъ смѣтамъ, че дефиницията на законопроекта е върна —

съ тая забележка — и другите му постановления, които следватъ германския законъ, сѣ тѣй-же правилни. Азъ намирамъ даже едно подобрене, което е внесено въ законопроекта на г. министъръ Петровъ. То е картелната комисия. Въ германския законъ е казано „министерството“, а у насъ — „картелната комисия“. За картелната комисия неправилно се каза тукъ, че била една административна юрисдикция, нѣкакъвъ съдъ, който щѣлъ да решава всички спорове.

Картелната комисия, която ще следи за прилагане режима за картелите, не е никакъвъ съдъ, не е никаква административна юрисдикция, тя е единъ обикновенъ органъ на публична власт. Обаче азъ намирамъ, че тоя органъ на публична власт не би могълъ да действа достатъчно авторитетно, ако неговите решения не бѣдатъ одобрявани отъ министра на търговията. Това нѣщо ще се предвижда въ законопроекта. Ето защо азъ мисля, че ще бѣде отъ голѣмъ интересъ, решенията на тази комисия отъ трима чиновници и трима представители да бѣдатъ одобрявани отъ министра — отговорниятъ министъръ да сложи своята санкция, за да се знае кой отговаря прѣко за решенията на картелната комисия. Азъ мисля, че въ парламентарната комисия, когато ще се разглежда тамъ този въпросъ по-обстойно, ще се види, че е належаще, министърътъ да одобрява решенията на картелната комисия.

По състава на картелната комисия — че има много чиновници, че малко сѣ представени професионалните елементи, че може би недостатъчно сѣ представени тѣ съобразно съ този или онзи браншъ на предприятията, които картелиратъ — то е единъ въпросъ на подробност, който може да се реши въ парламентарната комисия, когато се разглежда тамъ законопроектътъ.

По въпроса за глобите, които се налагатъ, и особено за залога за глоби, се говори дълго. Азъ сподѣлямъ критиките на онѣзи господа, които намѣриха, че е тежко за едно предприятие да му се иска залогъ въ много голѣми размѣри, както може да се предвижда, защото могатъ да станатъ много безконтролни работи, съ които да се тор-мози една цѣла индустрия.

Г. г. народни представители! Азъ искамъ да спра вашето внимание и върху специалния съдъ — картелниятъ. Картелниятъ съдъ е една институция, която е взета тоже отъ германското законодателство. Това е съдебенъ контролъ, защото картелниятъ съдъ е една истинска административна юрисдикция, която дава съдебни гаранции, че правилата на закона ще бѣдатъ следвани отъ администрацията. Но, г. г. народни представители, докато въ Германия картелниятъ съдъ е къмъ тамошния върховенъ имперски стопански съдъ — Reichswirtschaftsgericht — у насъ картелниятъ съдъ стои тѣй, въ въздуха. Кѣде е причисленъ този съдъ? Никѣде. Даже не сме го сложили къмъ Административния съдъ, а сме го оставили като една административна юрисдикция, която виси въ въздуха. Наистига, председателътъ на картелния съдъ е членъ на Върховния административенъ съдъ, но картелниятъ съдъ не се чувствува свързанъ по-здраво къмъ съдебната властъ.

Ето защо, азъ смѣтамъ, че картелниятъ съдъ, кѣдето ще има афери за милиони, не може да се остави въ ръцетъ на лице, като юриконсулта на Министерството на търговията, промишлеността и труда, който не е съдъ и който по-скоро може да бѣде прокуроръ. Юриконсултътъ на Министерството на търговията може да бѣде въ картелния съдъ прокуроръ, но не съдия. Бихъ искалъ и смѣтамъ, че ще бѣде добре да се засили съдебниятъ елементъ въ картелния съдъ.

Нъкой отъ земледѣлците: Я кажете, арбитражниятъ съдилища къмъ кся организация стоятъ!

Министъръ Г. Петровъ: По германския законъ картелниятъ съдъ съществува, обаче тамъ председателятъ на съда въ повечето случаи действува еднолично. Той е повече едноличенъ, отколкото колегиаленъ съдъ.

П. Стайновъ (д. сг): Радвамъ се, че г. министърътъ ми обрне вниманието върху този въпросъ. Именно картелниятъ съдъ, какъвто и да бѣде, все пакъ има доста сложна организация, и има известни случаи, въ които председателятъ на съда съ опредѣление трѣбва да действува еднолично. Въ Административния съдъ председателятъ на съда, когато се касае за бързи мѣрки, действува еднолично. Не мислите ли, че и тукъ ще се наложи председателятъ на картелния съдъ да вземе известни бързи мѣрки, за да се наложи тая еднолична юрисдикция, тази еднолична дейност, за която нѣма поменъ тукъ, въ законопроекта, и да бѣде тя вкарана въ закона?

А. Аврамовъ (з): Ако вървите по кривия път, ще ви се наложи.

П. Стайновъ (д. сг): Моля Ви се, юридически работи малко ги разбирате. Политически работи може да ги разбирате, но юридически — не.

А. Аврамовъ (з): Безъ „юридически“ закони избивахте българския народъ.

П. Стайновъ (д. сг): Азъ искамъ да помоля г. г. народните представители да се спрат на въпроса за засилване на съдебните гаранции по отношение на контрола върху картелитъ, за да се избѣгнатъ всѣкакви подозрения и главно, за да се избѣгнатъ произволи, на които било администрацията, било други фактори биха могли да се отдадатъ. Колкото повече съдебни гаранции вземемъ, толкова по-добре ще изпълнимъ нашата роля като законодатели.

Има, обаче, г-да — това може би за нѣкои да сѣ подробности — единъ другъ въпросъ отъ много голѣмо значение, който не е вече чисто адвокатски или чисто юридически. Това е въпросътъ за нормировката, това е въпросътъ за нормирането.

Като санкция срещу нередовнитѣ картели въ законопроекта се предвижда правото за нормиране на продуктѣтѣ. Такова постановление въ германския законъ нѣма. Санкция „нормиране на продуктѣтѣ“ въ германския законъ нѣма. Тая санкция е създадена у насъ подъ влиянието на искането отъдолу — „да се нормира всичко“. Азъ разбирамъ желанието на г. министра на търговията да отговори на тѣзи желания отъдолу за нормирането на всички продукти, но, г-да, нормирането е една много сложна и деликатна работа. Съ нея германцитѣ не сѣ посмѣли да се ангажиратъ, макаръ да биха могли сравнително лесно да го направятъ при тѣхната организирана индустрия. Ние, обаче, леко пристѣпваме къмъ нормиране на продуктѣтѣ и не само на картелнитѣ, не само на монополнитѣ предприятия, а въобще на продуктѣтѣ, защото това е смисълътъ на чл. 13 — нормиране на продуктѣтѣ отъ всички браншове, било съестни, продукти отъ първа необходимостъ, било каквито и да е фабрики или каквито и да е търговски артикули. Погледнете чл. 13 и ще видите, че нѣма никакво ограничение за нормирането. Всички продукти попадатъ подъ тая норма — нормирането на ценитѣ. Въ странство, въ другитѣ държави, санкциитѣ не сѣ въ нормирането.

Борбата съ картелитѣ нѣма да свърши съ нормирането. Тя ще се свърши съ възможността, която трѣбва да се създаде, дори изкуствено, за съживяване на конкуренцията. По-голѣмата конкуренция, съживѣната конкуренция, създадена даже изкуствено, е най-ефикасното сръдство, което дава възможностъ да се боримъ срещу прекаленоститѣ на картелитѣ. Тамъ сѣ отишли картелитѣ, тамъ трѣбваше да насочимъ и ние нашитѣ усилия — помнете думитѣ ми — да възкресимъ конкуренцията, макаръ и въ единъ браншъ.

Най-после приемамъ, г. г. народни представители, и другитѣ санкции, които сѣ предвидени въ законопроекта: глобата, отнемането на привилегиитѣ, които дава законътъ за насърчение на мѣстната индустрия — другъ е въпросътъ кой има право да ги отнема, дали картелната комисиия, дали индустриалниятъ съветъ или министърътъ — разбирамъ и намалението на митническата тарифа, като една санкция срещу нередовнитѣ картели, но да приемемъ като санкция нормирането на продуктѣтѣ, следъ като имаме задъ насъ си 20—30 годишния опитъ на институции у насъ, запомнете го добре, нормирането на всички продукти, на всички фабрики, както се разбира отъ чл. 13 на законопроекта, не може и нѣма да даде задоволителни резултати. Не е дало никѣде, нѣма да даде и у насъ.

А. Капитановъ (з): Какъ ще правите контрола, като нѣмате нормировка на продуктѣтѣ? Кажете!

П. Стайновъ (д. сг): Тукъ е казано общо: нормиране на продукти, а това значи нормиране даже и на тия продукти, които не сѣ на картели. Туй критикувамъ азъ.

Нѣкой отъ лѣвицата: И гостиничарскитѣ картели.

П. Стайновъ (д. сг): Гостиничарски картели нѣма. — Най-ефикасното сръдство е разтурянето на картела, възкрѣсяването на конкуренцията, освобождаването отъ всички задължения ония, които сѣ обвързани въ картела, да могатъ тѣ свободно да продаватъ на цени, които конкуренцията диктува, налага. Това е умното, това е хубавото,

това е опитътъ, къмъ него трѣбва да се стремимъ, а не да търсимъ подъ влиянието на неопитани и необяснени работи разрешението, което скоро ще ни доведе въ кривъ пътъ.

У насъ има единъ опитъ за нормиране и той е правилниятъ. Още отъ преди управлението на Демократическия съговоръ той е правенъ, а и Съговорътъ сѣщо го прилагаше. У насъ има единъ опитъ за нормиране на съестни продукти, на така нареченитѣ продукти отъ първа необходимостъ. Да се нормиратъ тия продукти — разбирамъ.

Нѣкой отъ земледѣлцитѣ: Да, защото тѣхъ произвежда земледѣлецътъ.

П. Стайновъ (д. сг): Приемамъ и туй. И въ ваше време, и въ наше време продуктѣтѣ отъ първа необходимостъ, съестнитѣ продукти, сѣ били нормирани. Това смѣтамъ за една правилна политика. Може да бждатъ нормирани продуктѣтѣ отъ първа необходимостъ, съестнитѣ продукти, защото въ края на краищата държавата или общината може да се нагърби сама да организира тѣхната продажба, сама да раздава хлѣбъ, захаръ и каквито щете продукти отъ първа необходимостъ, които чл. 2 отъ закона за намаление на скѣпотията отъ 1924 г. изброява като предмети отъ първа необходимостъ. Но мислите ли, че държавата би могла да се нагърби, при това положение, въ което се намира, сама всичко да произвежда и за всичко да прави предприятия, за да може да наложи една норма? Това е невъзможно. Друго е, ако трѣгнемъ по пътя на тия господа (Сочи работницитѣ). Но като не сме решени да трѣгнемъ по този пътъ, ще останемъ при нормировкитѣ, които има и въ германския законъ, и въ нашия, а не при тая нормировка, която се предвижда и която не винаги ще даде добри резултати. Това е крайно, изключително сръдство, което не винаги е най-ефикасно.

Чл. 13 дава право на комисията по картелитѣ да нормира, повтарямъ, всички цени безъ разлика: (Чете) „Когато комисията по картелитѣ констатира неоправдано високи цени на едро и дребно въ пазара, или вредно ограничение на производството и пласмента, тя има право да даде седмиченъ срокъ за нормализиране на ценитѣ, следъ което да приложи една отъ следнитѣ мѣрки“. Азъ намирамъ тукъ една опасностъ, която може да доведе до много произволи. И, най-главното, г-да, тукъ ще стане едно смѣнение между Комисарството по продоволствието и тази институция, комисията по картелитѣ. Защото ценитѣ на съестнитѣ продукти отъ първа необходимостъ сѣ регламентирали по закона за ограничение на скѣпотията отъ Комисарството по продоволствието. Занапредъ кой ще ги регламентира? Тукъ се говори за всички цени. Тогава комисията по картелитѣ ще премахне Комисарството по продоволствието, и така министърътъ на търговията нѣма да може да упражнява чрезъ общинитѣ и чрезъ другитѣ свои учреждения контролъ върху прехраната. Всичко ще мине къмъ министра на търговията, у когото ще бжде съсрѣдоточена цѣлата контрола и нормирането на ценитѣ. Ще спечели ли съ туй прехраната? Азъ се съмнявамъ. Въ това отношение ще трѣбва да направимъ разграничение, ако искаме Комисарството по продоволствието да действа по тоя начинъ, който е избранъ, а по осталитѣ индустриални продукти да действа по другъ начинъ. Западнитѣ държави не сѣ избрали нормирането като санкция за картелитѣ.

Р. Василевъ (д. сг): Това нормиране става върху артикули, които сѣ обектъ на картели.

Министъръ Г. Петровъ: Прочетете п. 4 на чл. 13 и ще разберете смисъла на цѣлия текстъ. Тамъ се говори за съглашение.

П. Стайновъ (д. сг): Това, отъ което се боя, то е конфликтътъ между дветѣ ведомства — Комисарството по продоволствието и Министерството на търговията. Ще има конфликти. Да се избѣгнатъ тѣ — това е моето старание.

Но има една друга точка, върху която спрамъ вниманието ви. То е, че решението за нормиране не е подложено абсолютно на никакви гаранции, нѣма никаква санкция, никаква гаранция за нормирането и за правилното вземане на решението за нормиране. Четете закона и ще видите, че е така. Кѣде е казано въ него, че като се вземе решение за нормиране, задължително ще трѣбва да се пита търговската камара, или Земледѣлската банка, или Народната банка, или Индустриалниятъ съюзъ, Търговскиятъ съюзъ, редъ компетентни съсловия?

Министъръ Г. Петровъ: То се предполага.

П. Стайновъ (д. сг): Ние говоримъ, че трѣбва да се консултиратъ съсловията, говоримъ за стопанскитѣ парламенти, а по единъ такъвъ важенъ въпросъ не намираме въ законопроекта да се иска задължително мнението на представителитѣ на тия стопански съсловия, на тия върховни стопански институции у насъ. Азъ смѣтамъ, г-да, че би трѣбвало да има такава гаранция. Такава гаранция нѣма въ случая.

Министъръ Г. Петровъ: Участвуватъ представители на тия съсловия.

П. Стайновъ (д. сг): Кѣде ще се обжалватъ решенията за нормиране? Нормиране, да кажемъ, произволно нѣкой продуктъ. Никѣде не е казано, кѣде ще се обжалва.

А. Аврамовъ (з): Вие му мислете, кѣде ще се обжалва. Насъ не ни интересува. (Смѣхъ всрѣлъ земледѣлцитѣ)

Нѣкой отъ земледѣлцитѣ: А земледѣлцитѣ кѣде обжалватъ наматанieto ценитѣ на тѣхнитѣ продукти?

П. Стайновъ (д. сг): (Къмъ А. Аврамовъ) Изглежда, че сте събрали професията си. Трѣбваше да станете адвокати.

Г-да! Тукъ се отваря възможността, бихъ казалъ, за известна безконтролностъ. Азъ зная, че единъ съдъ не може да нормира цени, защото въпросътъ за цени не е единъ въпросъ на правосъдие.

Министъръ Г. Петровъ: Г. Стайновъ! Вие противоречите на себе си. Очевидно вие искате властта на министра да се разпростре върху цялата дейтелностъ въ това отношение, за да има отговорностъ. А въ п. 1 на чл. 13 се говори, че когато картелната комисиия нормира ценитѣ, нормирането влиза въ сила следъ утвърдението му отъ министра на търговията, промишлеността и труда. Следователно, тая отговорностъ я има. Вие сега питате, де ще бѣдатъ обжалвани решенията за нормиране. Споредъ Вашитѣ констатации, обжалването нѣма смисълъ, защото ще обжалвамъ предъ нѣкой безлична инстанция, и нѣма да има отговорностъ. А тукъ министърътъ на търговията има отговорностъ. Този текстъ е редактиранъ въ духа на Вашитѣ разбирания.

П. Стайновъ (д. сг): Азъ разбирамъ, че всѣки актъ отъ значение, който издаватъ административнитѣ органи, той би трѣбвало да бѣде приподписанъ отъ министра, защото той има и морална отговорностъ. Но отъ това не следва, че актоветѣ на министра не могатъ да бѣдатъ отмѣнявани отъ единъ съдъ. Тѣ могатъ да бѣдатъ отмѣнявани, и сѣ отмѣнявани. Г. министърътъ знае, че и негови актове може да има отмѣнени, ...

Министъръ Г. Петровъ: Не тия, обаче.

П. Стайновъ ... както и всички негови предшественици сѣ виждали свои актове отмѣнявани отъ Административния съдъ. Това сѣ нѣща обикновени, и всички ги знаятъ тукъ. Въпросътъ, обаче, не е тамъ. Въпросътъ е: решението за нормиране ценитѣ, което се взема съ одобрение на министра, това решение следъ каква процедура ще се вземе, какви сѣ гаранциитѣ за индустриалцитѣ, търговцитѣ и занаятчиитѣ?

Министъръ Г. Петровъ: Ясенъ е въпросътъ Ви. Моля, за единъ моментъ, да се обяснимъ още веднѣжъ. — Въ картелната комисиия участвуватъ представители на индустриалцитѣ, търговцитѣ и занаятчиитѣ. Не участвуватъ представители на потребителитѣ, защото това сѣ представителитѣ на министерството, което защитава тѣхнитѣ интереси по силата на този законъ и по целийтѣ, за които е създаденъ. Разбирате нали? Следователно, тия съсловия, за които вие тукъ толкова много държите да бѣдатъ питани и консултирани преди да се вземе решението за нормиране, иматъ своитѣ представители въ картелната комисиия. Тѣ ще си кажатъ мнението.

П. Стайновъ (д. сг): Г. министре! Изслушайте ме, и ще видите, че между менъ и Васъ нѣма разногласие. Азъ искамъ само да поясня мисълта си. Азъ казвамъ: министърътъ да бѣде отговоренъ, но да има една съдебна инстанция, която да дава гаранции. Каква да бѣде цената — туй единъ съдъ не може да го решава. Това не е работа на единъ съдъ да казва каква трѣбва да бѣде цената. Това е въпросъ на стопанска политика.

Министъръ Г. Петровъ: Това не е съдъ.

П. Стайновъ (д. сг): Отговорниятъ държавникъ — той ще определя ценитѣ.

Но това, което азъ искамъ да се прокара, то е, при вземането на решението да се предвидятъ редъ гаранции и задължителни допитвания до известни стопански съсловия, въобще нѣкаква процедура. И ако би могълъ да се намѣси Административниятъ съдъ, той би могълъ да се намѣси по-скоро като инстанция за отмѣняване на решението въ случай, че не сѣ станали допитвания, но той не би могълъ да се намѣси по размѣра на нормиранитѣ цени. По размѣра на нормиранитѣ цени никога единъ съдъ не се е произнасялъ. Това е отговорниятъ министъръ, който ще се произнесе.

Азъ искамъ да кажа, г-да, че въ случая никѣде не се предвиждатъ гаранции, а също така никѣде не се предвиждатъ и обжалвания.

Н. Гавриловъ (нац. л): За разтакания.

П. Стайновъ (д. сг): Но азъ оставямъ този въпросъ за нормирането на ценитѣ. Вѣрвамъ, че въ комисията ще имаме случай да се занимаемъ съ него.

Въ връзка съ въпроса за нормирането на ценитѣ, г. г. народни представители, има единъ другъ основенъ въпросъ. Това е въпросътъ за монополнитѣ предприятия, за които се говори въ чл. 2 отъ предлагания ни законъ-проектъ. И, наистина, г-да, кои сѣ монополни предприятия? Споредъ менъ, картелъ и монополно предприятие сѣ съвършено различни работи. Нѣкой отъ господата, които говориха вчера и онзи день, струва ми се, правѣха известно смѣшение, като смѣтатъ, че монополното предприятие било негласенъ таенъ картелъ. Нищо подобно! Гледайте какво пише законопроектъ: (Чете) „Едно стопанско предприятие се намира въ монополно положение, когато е добило такова значение въ съответната областъ на стопанската дейностъ, че останалитѣ предприятия отъ тая областъ следватъ продажнитѣ цени и условия на работа, които това предприятие опреѣля“. Азъ не зная, г-да, дали това е достатъчно ясно. Тази материя я нѣма въ германския законъ. Тя е създадена у насъ. Тая дефиниция е наша. Но азъ намирамъ, че все пакъ не е достатъчно ясна. Защо? Монополното предприятие не е единственото предприятие, защото не винаги едно единствено предприятие може да има свободата да опреѣля каквито ще цени, и защото има единъ другъ въпросъ въ политическата икономия, който прѣчи на единственитѣ предприятия въ една държава да могатъ свободно да издигатъ ценитѣ. Така, напримеръ, да кажемъ, че въ България имаше само една бирена фабрика, друга нѣма, и при това има високи мита. Мислите ли, че ако тая фабрика произволно би покачила цената на бирата, тя може да направи това свободно? Не. Веднага ще се яви конкуренцията на вичата—това е единъ Ersatz succedanees, които замѣстватъ. Така че въ политическата икономия се установява, че тия единствени предприятия не могатъ да играятъ монополна роля. Но не е тамъ въпросътъ. Може да имаме, г. г. народни представители, едно предприятие, за което се казва: че било диктувало ценитѣ на пазара, че неговитѣ цени били следвани и неговитѣ условия били следвани отъ другитѣ, и това предприятие ще бѣде обявено за монополно предприятие.

Нѣкой отъ земледѣлцитѣ: Напр., „Гранитоидъ“.

П. Стайновъ (д. сг): Не знаемъ, г. г. народни представители, бихме ли могли така излезко да кажемъ за това предприятие: „То е монополно предприятие“ и да го туримъ по тоя начинъ въ хомота на картелнитѣ предприятия. Тукъ трѣбва да има една гаранция, за да не може всѣко предприятие, подъ принудението на разни конкуренти, да бѣде обявявано за монополно и да му се налагатъ всички санкции, предвидени въ закона за контрола върху картелитѣ и монополнитѣ предприятия.

Н. Пждаревъ (д. сг): Не бива да се изхожда отъ идеята, че държавата е противникъ на предприятието; държавата не е противникъ на предприятието.

П. Стайновъ (д. сг): Не е, обаче кой ще обявява тия предприятия за монополни, кой ще имъ налага режима за монополнитѣ предприятия?

И азъ пакъ се връщамъ на този въпросъ, на който постоянно се спирамъ — за картелитѣ — и пакъ казвамъ, че и тамъ трѣбва здравъ контролъ, за да не се правятъ произволи. При монополнитѣ предприятия трѣбва здравъ контролъ, за да не могатъ произволно и по своя воля да се обявяватъ за монополни предприятия и да имъ се налага изключителенъ режимъ — предприятия, които въ сѣщность може да не бѣдатъ никакви монополни предприятия.

Мене ми се струва, че г. Дилиновъ завчера въ своята речъ казваше: „Монополнитъ предприятия сж длъжни сами да се декларираатъ“. Че отде да знае едно предприятие че е монополно? То само не може да знае, че е монополно? Това ще бжде държавата, която, следъ изпълнението на една процедура и провѣрки, ще трѣбва да констатира, че то е монополно. Но ние не можемъ да задължимъ това предприятие и не можемъ да му наложимъ санкции за това, че то само не е декларирало, че е монополно.

А. Аврамовъ (з): А като тури чуждо знаме — ето декларацията! (Смѣхъ върѣдъ земледѣлцитѣ)

П. Стайновъ (д. сг): Тогава, г-да, кой ще обяви едно предприятие за монополно? По чл. 2 това е комисията по картелитѣ при Министерството на търговията, промишлеността и труда, въ която преобладаватъ чиновници. Предвидено е въ чл. 5, че тя се състои отъ: председател — главниятъ секретаръ на Министерството и членове: началникитѣ на отдѣленията за търговия и промишленостъ, които ставатъ трима — съ решающъ гласъ на председателя — и други три лица, представени отъ търговско-индустриалнитѣ камари, които могатъ да изхождатъ отъ такива стопански съсловия, които нѣматъ нищо общо съ тия предприятия, които се обявяватъ за монополни. Въ законопроекта нѣма предвидено — и туй е, споредъ менъ, една слабостъ на законопроекта — никаква процедура, по силата на която да ставатъ допитвания, изказване на мнения, провѣрки и пр., следъ изпълнението на която процедура да може да се обяви едно предприятие за монополно. Въ законопроекта сж предвидени известни мѣроприятия за контрола на картелитѣ, но при тѣхъ е друга работата. Тамъ, за да бжде законенъ картелътъ, той трѣбва да се регистрира самъ, той трѣбва да се обяви самъ, иначе ще бжде невалиденъ. Тукъ, обаче, не може да има такова задължение, защото предприятието не може да направи провѣрка по цѣла България и да каже: азъ съмъ монополно предприятие. Тогава държавата ще трѣбва да го обяви за монополно, а законопроектътъ не предвижда това. Освенъ това, едно предприятие може да се обяви за монополно, безъ да знае министрътъ на търговията, защото никѣде въ законопроекта не се предвижда решението за обявяване на едно предприятие за монополно да бжде санкционирано отъ министра на търговията. А само така може да се наложи хомотътъ на този строгъ режимъ за монополнитѣ предприятия на едно такова заведение, на една такава фабрика, на едно такова предприятие. Ето една друга слабостъ на законопроекта. Въ комисията трѣбва непременно да се предвиди участие на отговорния министръ въ случая.

И кѣде ще се обжалва това решение? Защото отъ голѣмо значение е, съ голѣми послѣдствия е това решение, съ което се обявява едно предприятие за монополно. Може едно предприятие да не бжде монополно, но единъ день да получи известие: ти си монополно предприятие.

Министръ Г. Петровъ: Какво ще стане съ него, ако не спекулира, ако върви редовно?

П. Стайновъ (д. сг): Ще ви кажа. — Туй предприятие намира, че обявяването му за монополно е нередовно — кѣде ще го обжалва? Туй не е предвидено въ законопроекта.

Министръ Г. Петровъ: Ако е обявено за монополно, съ какво се застрашава то, ако върви редовно, ако развива стопанската си дейностъ правилно, ако не спекулира?

П. Стайновъ (д. сг): Въпросътъ е, че това предприятие единъ день може да получи съобщение: ти си монополно предприятие, безъ да му е съобщилъ нѣкой предварително това. Даже не е казано да се обяви това въ „Държавенъ вестникъ“.

Министръ Г. Петровъ: Ще го обявятъ. Това е канцеларска работа. Ще има наредба за тази работа.

П. Стайновъ (д. сг): На туй искамъ да обърна внимание, че въ законопроекта не е казано, кѣде ще обжалва едно предприятие, че не е монополно, дали въ картелния съдъ или въ Административния съдъ. Въ законопроекта е казано, че се обжалва само отказътъ за вписване, но за обявяване на едно предприятие за монополно не е казано нищо. Отказътъ за вписване на картелъ е едно, а обявяване на едно предприятие за монополно е друго.

Министръ Г. Петровъ: Вие изхождате съ предпоставката, че трѣбва да създадемъ съдебни гаранции за

существоването на тия организации. А вие виждате, че дѣтътъ на законопроекта е колкото е възможно тия организации да останатъ подъ дискреционната властъ на Министерството на търговията, за да ги контролира непосредствено, за да може да наложи юмрука си върху тѣхъ веднага, когато пожелае. Въ тия бедствени времена, въ които живѣемъ, нѣма да създамъ законъ, който ще даде възможностъ на ония, които спекулираатъ, да разтакатъ въпроситѣ по съдилищата. Това е рѣководната идея на законопроекта. (Ржкоплѣскания отъ мнозинството)

П. Стайновъ (д. сг): Бележката на г. министра е напълно права. Азъ не мога да откажа грижата, която е проявена въ цѣлия законопроектъ, да има съдебни санкции. Обаче ако правя тия бележки, то не е за да оборя мисълта на г. министра, а да помогна съ моитѣ скромни сили известни празноти въ законопроекта да ги запълнимъ, за да не може презъ тѣхъ да се провере произволътъ и да компрометира цѣлия законъ. Не е казано предъ кой съдъ ще се обжалва, дали предъ Административния съдъ или предъ картелния съдъ. Но азъ питамъ и друго: въ какъвъ срокъ ще се обжалва?

Министръ Г. Петровъ: Щомъ нѣма обжалване, защо е срокъ?

П. Стайновъ (д. сг): Обявяватъ едно предприятие за монополно.

Министръ Г. Петровъ: Свърши се.

П. Стайновъ (д. сг): Вие не можете да обявяватъ всѣко предприятие за монополно.

Б. Смиловъ (нац. л. о): Едно предприятие е обявено неправилно за монополно. Кѣде това предприятие ще обжалва, че е неправилно обявено за монополно? Това е Вашиятъ въпросъ.

П. Стайновъ (д. сг): Азъ само пояснявамъ.

Министръ Г. Петровъ: (Казва нѣщо)

П. Стайновъ (д. сг): Азъ само пояснявамъ. Между туй, което е въ законопроекта, и това, което азъ излагамъ, нѣма разлика, но азъ искамъ да изкажа едно становище, което да се вземе подъ внимание отъ комисията и което ще допринесе за заякчането на съдебнитѣ гаранции. Тѣхъ ги има, но трѣбва да ги заякчимъ. Затова азъ казвамъ, че не е предвиденъ и срокъ за обжалване. Срокътъ не може да бжде 7 или 8-дневенъ. Едно предприятие го обявяватъ за монополно, то трѣбва да има време да си приготви документитѣ. Въ други закони у насъ се предвиждатъ два месеца за обжалване административни актове.

П. Попивановъ (з): Вие колко искате? Една година ли искате? И да се викатъ свидетели, свидетелитѣ да представятъ медицински свидетелства, че не могатъ да присутствуватъ и т. н.

П. Стайновъ (д. сг): Това сж, г-да, бележитѣ, които имамъ да направя по законопроекта.

Дълженъ съмъ накрая да заявя, че здрави сж принципѣ по отношение контрола върху картелитѣ съ малки изключения. Но слабъ е законопроектътъ по отношение нормировката и по отношение регламентацията на монополнитѣ предприятия. Какво е монополно предприятие, какъвъ е съдебниятъ контролъ, който се организира, за да нѣма прекаленостъ и злоупотрѣбления при обявяването на едно предприятие за монополно?

Д-ръ Г. Димитровъ (з): Картелътъ, ако не играе роля на монополно предприятие, не е опасенъ.

П. Стайновъ (д. сг): И азъ смѣтамъ, г. г. народни представители, че ако искаме да направимъ единъ здравъ законъ, който действително да прави честъ на Министерството на търговията, единъ законъ, който въ този моментъ ако не може да направи нѣкакви чудеса за намалението на скѣпотията, то въ бѣдеще да може да предотврати редъ прекалености, ние трѣбва да вземемъ въ съображение нѣкои отъ тия възгледи, които азъ имамъ куража да изнеса предъ васъ. И азъ съмъ убеденъ, г-да, че ние съ този законъ ще допринесемъ за премахването на стопанската криза и за правилното регламентиране на нашия стопански животъ. Недейте мисли, че отъ тази

срѣда (Сочи сговориститѣ) нѣма да подкрепятъ здравитѣ стопански мѣроприятия, които изхождатъ отъ тая страна (Сочи мнозинството). У насъ има здравото чувство на българина и ние разбираме въ този моментъ къде е болката. И ако сега излизаме да подкрепимъ мѣроприятията на Министертвото на търговията, това показва, че ние знаемъ нашия дългъ и като народни представители и като българи. (Ръкоплѣскания отъ сговориститѣ и националлибералитѣ обединени)

Председателстващъ Н. Шоповъ: Има думата народниятъ представителъ г. Жеко Маджаровъ.

Ж. Маджаровъ (з): (Отъ трибуната) Г. г. народни представители! Смѣтамъ, че законопроектътъ, който ни предлага г. министърътъ на търговията, е твърде много закъснѣлъ за нашия икономически животъ. Смѣтамъ, че такъвъ законъ е трѣбвало да се роди още въ момента, въ който се възприе у насъ покровителствената митнишка система. И ако такъвъ законъ имаше още тогава, сигуренъ съмъ, че нашата индустрия нѣмаше да роди толкова паразитизъмъ. Главната целъ на тоя законопроектъ, така както е представенъ, не е само да ограничи спекулата, но и да премахне паразитизма въ индустрията. И тъкмо тамъ е основата на тоя законопроектъ — да подчини индустрията, да я накара да не използва напълно паразитно митническото покровителство.

Б. Смиловъ (нац. л. о): Изглежда, че не сте чели законопроекта. Той абсолютно нищо нѣма общо съ покровителството на индустрията.

Ж. Маджаровъ (з): Челъ съмъ го. — Ако народътъ викна противъ картелитѣ, той викна главно поради митнишката тарифа на Молловъ. Оттогава почна тоя викъ. Когато вие прокарвате една митническа тарифа, съ която турите мито 105 л. на лимонената киселина, индустриалното предприятие, което произвежда този продуктъ у насъ, се заразява отъ желанието да продава своето производство на такава цена, щото да използва цѣлото мито. Действително, докато на международния пазаръ борсовата цена на лимонената киселина е 60 л., у насъ цената ѝ е 155 л. — значи, съ 10 л. по-малко отъ борсовата цена плюсъ митото отъ 105 л., и разликата отъ 10 л. не позволява да влиза чужда лимонена киселина въ България.

Същото е и съ стъклената индустрия. Борсовата цена на стъклото е 280 л. за каса на нашата граница, митото е 600 л., а пазарната цена — 880 л. Значи, цѣлото мито влиза въ джоба на фабрикантитѣ на стъкло.

Затова азъ смѣтамъ, че въ чл. 2 на законопроекта трѣбва да бѣде помѣстена още една алинея въ смисълъ, че подъ ударитѣ на тоя законъ да попадатъ и индустриалнитѣ предприятия, които използватъ покровителствената митнишка тарифа. Ако правителството искаше досега да даде що-годе отдушникъ на повика срещу картелитѣ, трѣбваше да намали митата на онѣзи индустриални произведения, които се продаватъ по цени несъобразни съ ценитѣ на другитѣ предмети и съ податнитѣ сили на нашитѣ консоматори. И ако още въ първия день отъ своето дохождане правителството бѣше намалило митата, сигуренъ съмъ, че много други мераклии за спекула, за мошеничество биха си свили куйрука и тоя законопроектъ би билъ внесенъ въ Народното събрание при една друга атмосфера на разискване.

В. Домузчиевъ (нац. л. о): Търговцитѣ все сѣ демократи, но капиталитѣ имъ сѣ народняшки.

Ж. Маджаровъ (з): Г. г. народни представители! Вѣрно е, че народътъ вика срещу картелитѣ. Вѣрно е, че улицата не знае истинския смисълъ на понятието „картелъ“, не знае какво обема това понятие въ себе си. Но вѣрно е, също така, че народътъ знае, че въ България има една дейностъ, наречена мошеническа, наречена „бандитска дейностъ безъ пушки“, народняшка дейностъ на картелитѣ. (Ръкоплѣскания отъ мнозинството). Срещу тая мошеническа дейностъ главно вика народътъ, срещу народняшката бандитска дейностъ на картелитѣ.

И. Лѣкарски (д. сг): Това сѣ аргументи срещу формата, не срещу същината.

Ж. Маджаровъ (з): Не е срещу формата само. За това не обвинявайте, г. професоръ Стайновъ, народа, че не е разбиралъ понятието „картелъ“. Народътъ разбира само едно: че има мошеничество въ нашата търговия, че има спекула, бандитизъмъ въ тая търговия, които се про-

веждатъ най-вече отъ единъ елементъ, останалъ още отъ освобождението на България, нареченъ народнящина.

Г. г. народни представители! Две системи проличаха въ обществения животъ на свѣта до сега, които системи си даватъ ежедневно сражения. Първата се развива подъ знака на диктатурата и хегемонията на капитала и на буржоазията, а втората — въ Русия — се развива подъ знака на диктатурата и хегемонията на пролетариата.

Нѣкой отъ работницитѣ: Който е 90% не, а 98% отъ населението.

Х. Чолаковъ (з): 99 1/2%!

Ж. Маджаровъ (з): Обаче и тия (Сочи работницитѣ и тия (Сочи лѣвия центъръ) забравятъ, че както въ България, така и въ цѣлия свѣтъ има и една друга масова стопанска дейностъ, въ която трудътъ и капиталътъ не сѣ въ война, а сѣ въ братство, въ хармония, защото тамъ капиталистътъ е същевременно и работникъ, а работникътъ е същевременно и работодателъ. Думата ми е за земледѣлското производство, въ което земледѣлскиятъ производителъ се явява и като работникъ, и като работодател. И причината на голѣмата криза трѣбва да се търси въ намаляването консомативната способностъ на широкитѣ народни маси, ангажирани въ земледѣлското производство. Ако консомативната способностъ на маситѣ е намалена до минимумъ; ако податнитѣ сили на нашия народъ сѣ намалени до минимумъ, това се дължи на обстоятелството, че трудътъ и капиталътъ, вложени въ земледѣлското производство, не сѣ подъ покровителството на държавата, че нѣма никаква покровителствена система за тоя трудъ и за тоя капиталъ. Ако едно съсловие се бори за хегемонията, за диктатурата на капитала, ако друго съсловие се бори за хегемонията, диктатурата на пролетариата, третото съсловие, земледѣлското, за какво да се бори?

Нѣкой отъ работницитѣ: Срѣденъ пътъ нѣма.

Председателстващъ Н. Шоповъ: (Звъни)

Ж. Маджаровъ (з): Това трето съсловие се бори за създаване на една обществена и стопанска хармония, при която капиталътъ да има еднакви условия за просперитетъ, както трудътъ, безразлично въ коя стопанска областъ се проявява.

Нѣкой отъ работницитѣ: Може ли и вълкътъ да бѣде ситъ, и агнето — живо?

Ж. Маджаровъ (з): Това съсловие се бори за една стопанска хармония, при която трудътъ да бѣде еднакво покровителствуванъ съ капитала — да има просперитетъ и за индустрията, и за занаятчийството, и за земледѣлското производство. За това е борбата на третото съсловие у насъ. И ако бившето правителство докара държавнитѣ финанси и стопанския животъ на нашата държава до чикмакъ сокакъ, то бѣше затуй, защото това правителство прокарваше хегемонията и диктатурата на буржоазията и капитала. А ако въ Русия никога нѣма да настѣпи комунизъмъ, братство и равенство, то е затова, защото тамъ има друга диктатура, друга хегемония, наречена диктатура на пролетариата.

Л. Николовъ (раб): Но не аграфашистка диктатура, като вашата.

Ж. Маджаровъ (з): Моля, моля, мълчете. Азъ не ви възразявахъ. Ако почна да ви отговарямъ на възразенията, отъ васъ нѣма да остане нищо тукъ. (Смѣхъ срѣдъ работницитѣ)

Нѣкой отъ работницитѣ: Въ „Разсадника“ нѣма вече твои последователи. Тѣ изчезнаха отъ тамъ.

Ц. Пупешковъ (д. сг): При професоръ Цанковъ си държалъ изпитъ по политическа икономия. Трѣбва да признаешъ, че добре те е училъ човѣкътъ.

Ж. Маджаровъ (з): Да, г. Пупешковъ. Единъ отъ въпроситѣ, които ми зададе Цанковъ на моя изпитъ, бѣше: може ли да се приложи капиталистическия начинъ на производство въ лова? Азъ му отговорихъ, че не може. Той казваше, че може. Като ме запита, защо не може, азъ му отговорихъ: защото следъ като ловътъ биде подложенъ на режима на Фердинанда и се забрани браконьерството, ловътъ престана да бѣде *res nullius*.

Г. Костовъ (раб): Както васъ Мушановъ опитоми като вѣрни кучета.

Ж. Маджаровъ (з): Изглежда, че Мушановъ ще опитоми васъ по-скоро, отколкото насъ.

Председателстващъ Н. Шоповъ: (Къмъ Г. Костовъ) Предупреждавамъ Ви, г. депутате, че въ българския Парламентъ не могатъ да се употребяватъ подобни думи.

Г. Костовъ (раб): Какви напиримѣръ?

Председателстващъ Н. Шоповъ: Въ единъ парламентъ не може да се говори за „вѣрни кучета“.

Г. Костовъ (раб): Искамъ да кажа, че тѣ (Сочи мнозинството) сѣ нѣщо като res nullius.

Х. Чолаковъ (з): (Къмъ Г. Костовъ) Ами ти какво си?

Ж. Маджаровъ (з): Азъ мисля, че така, както сѣ сложени събитията у насъ, вие (Сочи работниците) сте res nullius, защото отричате Парламента, а седите въ него. (Ржкоплѣскания отъ мнозинството)

Г. г. народни представители! Ако законопроектъ за картелитѣ ще урегулира само една частъ отъ нашата стопанска дейность, ще обуздае спекулата само въ една посока и ще даде възможность за успокоение на маситѣ само едностранчиво, настѣпва въпросътъ: каква дейность предстои на нашия Парламентъ, положението на който е може би така усложнено отъ комплициранитѣ въпроси и отъ кризата, както не е било досега положението на никой парламентъ? И ако досега парламентитѣ разрешаваха въпроси за заеми и въпроси за обявяване на войни, и тия въпроси се разрешаваха много лесно, днешниятъ Парламентъ е изправенъ предъ страшна дилема: да бѣде, или да не бѣде днешниятъ строй? Днесъ ние трѣбва да вземемъ съответнитѣ мѣрки, ако искаме да запазимъ Парламента и съществуващата форма на държавно управление — конституционната монархия. Ето въпроситѣ, които изникватъ предъ насъ, когато ще разискваме законопроекта за картелитѣ и монополнитѣ цени. Налагатъ се за разрешение страшни задачи на новото правителство, което не е нито за диктатурата и хегемонията на капитала, нито за диктатурата и хегемонията на пролетариата, но е правителство за народовластие и демокрация. На това правителство се дадохъ задачи на 21 юний. Това правителство е плодъ на едно дебущо на народното негодувание. Народътъ дебущира чрезъ Народния блокъ, за да ви даде единъ по-другъ начинъ на слизане отъ власть, на запазване днешния строй. Даде ви едно правителство на демокрацията и народовластие, а не на диктатурата и на хегемонията. И ако ние сме повече българи отколкото партизани и по-малко партизани, отколкото българи, ние ще трѣбва да се проникнемъ отъ задачитѣ на момента и да се загрижимъ за по-широко проучване на стопанскитѣ условия, въ които се намираме, за да може днешниятъ Парламентъ да изработи единъ стопански планъ, при който да бждатъ удовлетворени всички реални нужди и да се създадатъ еднакви условия за просперитетъ и на труда и на капитала въ всички стопански прояви.

Х. Трайковъ (раб): Това ние го наричаме фашизъмъ, а вие не знаемъ какъ го наричатъ.

Ж. Маджаровъ (з): Вие го наричатъ болшеизъмъ!

Г. г. народни представители! Азъ смѣтамъ, че ние почваме съ този законопроектъ отзадъ напредъ. Смѣтамъ, че би трѣбвало вече нашитѣ стопански условия да бждатъ проучени педя по педя, дълбоко и всестранно. Трѣбва да се създадатъ условия всѣки парламентаристъ, всѣки общественикъ да познава детайлно икономическото състояние на всѣки елементъ въ тая държава и всѣка стопанска проява. Защото иначе, както е било досега, ние оставихме нашето земледѣлско производство само на слѣпитѣ сили на пазара и се изправихме предъ необходимостта, щото въ момента, когато искаме да използваме масово неговата енергия, когато искаме да го използваме за стабилизиране на държавата, да го намѣримъ негодно, обеднѣло, оголѣло и поставено въ невъзможность да даде туй, което правителство, държава и народъ искатъ отъ него. Смѣтамъ, че ако трѣгнемъ по пътя на голѣмитѣ реформи, по пътя на реставрацията, по пътя на нагаждането на всички наши стопански и други институти съобразно съ нашитѣ стопански условия, сигуренъ съмъ, че ако не по-далечъ, следъ четири години — не петилѣтка — когато днешниятъ Парламентъ, или днеш-

ното правителство ще напушта тѣзи банки, ние ще се по-здравимъ съ една обновена и укрепнала България.

Г. Костовъ (раб): Дали вѣрвашъ това, което приказвашъ?

Ж. Маджаровъ (з): На мене да ми се паднете, азъ да ви науча!

Г. Костовъ (раб): Значи, добъръ касапикъ си!

Ж. Маджаровъ (з): Не съмъ добъръ касапикъ; били сте подъ моя режимъ — знаете.

Г. г. народни представители! Дълбоко е проникнало у мене убеждението, че нашата просвѣтна система трѣбва да се нагоди съобразно съ нашитѣ стопански условия; дълбоко е проникнало у мене убеждението, че нашата данъчна система трѣбва да се нагоди пакъ съобразно нашитѣ стопански условия; дълбоко е залегнало у мене убеждението, че нашата митническа тарифа трѣбва да се нагоди съобразно съ нашитѣ стопански условия; дълбоко е залегнало у мене убеждението, че дори и избирателната система трѣбва да се нагоди съобразно съ нашитѣ стопански условия. Ние, въ продължение на 50—60 години свободна политическа дейность, какво правѣхме? Копирахме въ всѣки моментъ чужди закони и, безъ да ги аклиматизираме, ги присаждахме къмъ нашия битъ, къмъ нашия стопански животъ. И благодарение на туй ние дойдохме днесъ до едно положение, когато даже и г. г. професоритѣ Стайновъ и Цанковъ, щатъ не щатъ, дето се казва, идатъ да се подчиняватъ. Азъ чухъ аргументацията имъ. Тя не ми хареса. Г. проф. Стояновъ, дали защото е нашъ, отъ блока, или защото е добре аргументиранъ, или основателенъ и здраво мина линията, на която трѣбваше да стои, за да обоснове тезата си по закона, ми се хареса. Азъ смѣтамъ, тѣзи двама професори, особено проф. Стояновъ, не се яви тукъ като професоръ, не се яви като доброжелателъ на законопроекта, а се яви като единъ законравѣлъ народнякъ, който не си е изгубилъ табититѣ. (Нѣкои отъ мнозинството ржкоплѣскаха)

Д. Ачковъ (нац. л. ю): Не проф. Стояновъ, а Стайновъ

Ж. Маджаровъ (з): Да, Стайновъ — грѣшка на езика е.

А. Бояджиевъ (раб): Голѣма разлика между двамата нѣма.

Ж. Маджаровъ (з): Насъ ни обвиняватъ пѣкъ, че ние съ тебе полюбовно се разбираме.

Д. Апостоловъ (д. ст): (Къмъ работниците) Недейте го закача, че ще оттегли законопроекта си за амнистията.

Г. Костовъ (раб): Ние ще го поддържаме.

Председателстващъ Н. Шоповъ: (Звъни)

Ж. Маджаровъ (з): (Къмъ работниците) Ако става въпросъ за хора, които сѣ били подъ ударитѣ на закона за защита на държавата и жертва на депресията, която дойде следъ 9 юний — тамъ, ако се преброимъ, ще видимъ колко комунисти има и колко земледѣлци; ако отидемъ въ Дирекцията на полицията и провѣримъ колко агенти комунисти има тамъ, ще видимъ, че има доста много отъ васъ. (Ржкоплѣскания отъ земледѣлцитѣ)

Х. Трайковъ (раб): Това не е аргументъ.

Г. Костовъ (раб): Човѣкъ сѣди по себе си. Агентъ на буржоазията!

Отъ земледѣлцитѣ: А-а-а!

И. Симеоновъ (д): Дойчиновъ е агентъ на полицията — не на буржоазията.

Ж. Маджаровъ (з): Азъ мисля и Лазаръ Станевъ.

А. Бояджиевъ (раб): Симеоновъ! Да си купишъ шарени гащи!

Председателстващъ Н. Шоповъ: (Звъни)

Ж. Маджаровъ (з): Г. г. народни представители! Заявявамъ, че настоящиятъ законопроектъ — безъ да ангажирамъ съ своето мнение нашата парламентарна група, за-

щото тя не е разглеждала всестранно законопроекта — не само е навременен, но е твърде закъснъл, както казахъ въ началото. Върно е, че тукъ се повдигат въпроси и подозрения, дали законопроектътъ, съ юрисдикцията, която е дадена на картелната комисия и министерството, ще даде резултати въ тази форма, въ която се очакватъ отъ г. министра на търговията.

И. Симеоновъ (д): (Става отъ мѣстото си и отива къмъ работниците) Казахте нищо, не го чухъ. Какво казахте, за да ви отговоря, защото не обичамъ съ нищо да оставамъ дълженъ.

Р. Василевъ (д. ст): Червени гащи да си купишъ — казахъ.

И. Симеоновъ (д): Петко Напетовъ не можа да дойде отъ Русия съ шарени гащи, а дойде съ сива рубашка.

А. Бояджиевъ (раб): (Казва нищо)

И. Симеоновъ (д): Ти ще ми говоришъ за червени гащи, а азъ — за твоето ливанто въ куфаритъ, съ което се мажешъ като жена, за да миришешъ на хубаво! Работниците сж умрѣли отъ мъжа, а той (Сочи А. Бояджиевъ) се маже съ ливанто. (Смѣхъ)

А. Бояджиевъ (раб): Готовъ съмъ да размѣня всичкитъ си имущества съ Вашитъ. (Глъчка)

Председателстващъ Н. Шоповъ: (Звъни)

Ж. Маджаровъ (з): Г. г. народни представители! Повдигна се въпросътъ, дали картелната комисия и министерството ще изпълнятъ задачата си безкористно при определяне кои картели трѣбва да се признаватъ, че сж въ положение на монополъ и пр. Но симптоматично и знаменателно е кои повдигатъ този въпросъ. Азъ смѣтамъ щомъ народняцитъ повдигатъ този въпросъ — да не искатъ въ никой случай днешното правителство или респективниятъ министъръ да даде своето заключение и вето по това, ще бжде ли одобренъ или не единъ картелъ, ще бжде ли одобрено или не едно предприятие — това показва, че тѣ, като опитни въ това отношение да изнудватъ, като опитни да крадатъ, като опитни и най-поддадени на корупцията у насъ, се съмняватъ най-напредъ въ себе си, че, ако тѣ сж картелна комисия въ Министерството на търговията, ще използватъ закона, за да изпълнятъ и безъ това пълнитъ си кесии. (Ржкоплѣскания отъ земледѣлцитъ) Съмняватъ се и смилиовиститъ, че действително може да стане нищо. Е, г-да, недейте се съмнява, защото не безъ достатъчно разумъ и не безъ достатъчно мисълъ е оставенъ този членъ въ законопроекта. Както ви обясни г. министърътъ, това е направено съ цель главно да не влѣзе законътъ въ лапите на адвокатитъ — и азъ съмъ адвокатъ, и г. Пунешковъ е адвокатъ, и други сж адвокати — защото знаемъ си ние, адвокатитъ, табията, да разтакаме процеситъ и, когато народътъ очаква ефикасни резултати, да дойдемъ до това дередже, до това положение, че едва следъ три или четири години да имаме единъ картелъ утвърденъ или разтуренъ, или едно монополистично предприятие утвърдено или разтурено.

Защото ако г. министърътъ на търговията позволи да се даде контролата или касационното обжалване въ ржцетъ на Административния съдъ, бждете сигурни, че ще се намѣрятъ пътища за протакане. Азъ смѣтамъ, че този въпросъ е повече въпросъ на техника, отколкото на съмнения и подозрения, безразлично откъдето и да идатъ тѣ. Въпросъ на техника е дали тази картелна комисия и тази юрисдикция, както сж по законопроекта, ще дадатъ резултатъ, или пъкъ като се промѣни тая юрисдикция и касационното обжалване влѣзе въ ржцетъ на Административния съдъ.

Д. Апостоловъ (д. ст): Колкото чл. 4.

Ж. Маджаровъ (з): Чл. 4! Сега сте тамъ узрѣли като гроздь за чл. 4. (Ржкоплѣскания отъ земледѣлцитъ) Но благодарете на днешнитъ лоши стопански условия, благодарете на накипѣлото негодуване на народа, което спира правителството да предприеме една по-решителна мѣрка срещу васъ, защото то не знае дали тя нѣма да се изроди въ единъ бунтъ и дали ще може да го удържи, за да не ви бждатъ смазани главитъ! Затуй правителството не взема мѣрки срещу васъ. Правителството не е сигурно дали, когато бжде погжделичкано народното негодуване и пустнато презъ една малка дупка, нѣма да се отвори бентътъ и да

ви направи на нищо и никакви за престѣпленията, които сте извършили.

Г. Костовъ (раб): На селянитъ нищо не казвате.

Д. Ачковъ (нац. л. о): Защищава буржоазията!

Г. Костовъ (раб): (Къмъ Жеко Маджаровъ) Кажете и на селянитъ това.

Председателстващъ Н. Шоповъ: (Звъни)

Ж. Маджаровъ (з): Азъ не се чудя, че веднага се явиха адвокати на кандидатитъ за чл. 4; не се чудя, че тѣзи оттукъ (Сочи работниците) веднага се явиха въ защита на сговориститъ, защото и безъ това вие сте готови да изядете държавата. (Ржкоплѣскания отъ земледѣлцитъ. Възражения отъ работниците)

Председателстващъ Н. Шоповъ: (Звъни)

Ж. Маджаровъ (з): Г. г. народни представители! По пътя на тѣзи разсждения азъ идвамъ до следното заключение.

Възстановяването на обществената хармония, улегването на раздрусанитъ пластове, настѣпването на благоденствие, изравняването на условията, въ които се намира трудътъ и капиталътъ, безразлично кжде е той — въ земледѣлското производство, фабриката, индустрията или финанситъ — не ще може да докара нито едно правителство оттукъ (Сочи лѣвицата), нито едно правителство оттукъ (Сочи крайната лѣвица), а това ще може да докара само правителството на Народния блокъ, който има всички качества, всичкитъ елементи...

Отъ работниците: На Сговора!

Ж. Маджаровъ (з): ... и всичкия куражъ и сила, за да може да проведе не само реформи за стабилизацията и поминъка на населението, но и за стабилизацията на държавата. На васъ отъ тамъ (Сочи сговориститъ), които пиците за чл. 4 — дори и за пушка плачете — които опустошихте държавата, следъ като опразднихте държавната казна, следъ като опразднихте джобоветъ на данъкоплатеца и се свихте въ черупка, не знаемъ какво ви се пада и дали не ви се пада нищо повече отъ чл. 4. (Ржкоплѣскания отъ земледѣлцитъ) И вмѣсто тѣзи господа да си посипятъ главитъ съ пепелъ, тѣ продължаватъ да приказватъ! Затова трѣбва да се роди новъ Стамболийски, който да имъ каже: „Васъ нѣма да ви убиваме, нѣма да ви колимъ, нѣма да ви сждимъ — ще ви направимъ питомци на манастиритъ и ще ви пратимъ да се молите деня и ноця Господъ да ви прости грѣховетъ“. (Ржкоплѣскания отъ мнозинството)

А. Бояджиевъ (раб): Маситъ искатъ народенъ сждъ.

Председателстващъ Н. Шоповъ: (Звъни)

Ж. Маджаровъ (з): Г. Бояджиевъ разправя, че маситъ искатъ народенъ сждъ. Върно е, че маситъ искатъ народенъ сждъ, но на подсждимата скамейка на този народенъ сждъ, бждете сигурни, ще падне и едното и другото — и диктатурата и хигемонията на капитала, и диктатурата и хегемонията на пролетариата. (Ржкоплѣскания отъ земледѣлцитъ. Възражения отъ работниците)

А. Бояджиевъ (раб): Готови сме народниятъ сждъ да си каже думата.

Х. Христовъ (раб): Напр., сега по амнистията, съгласни ли сте да направимъ референдумъ, за да попаднете и вие въ тая категория?

Ж. Маджаровъ (з): Менъ ми е чудно, защо въ Русия нѣма референдумъ по амнистията, която правителството тамъ дава.

Х. Христовъ (раб): Защото тамъ има пролетарска диктатура.

Ж. Маджаровъ (з): А, така ли?

Д-ръ Г. Димитровъ (з): Толкозъ ли познавате исканията на маситъ, та сега ще правите референдумъ?

Ж. Маджаровъ (з): Референдумътъ бѣше направенъ на 21 юний, отъ който референдумъ вие получихте шестъ ман-

дата, а тукъ (Сочи мнозинството) се получиша безъ полиция — напротивъ, съ полиция, но върху гърбовете имъ — 100 и толкова мандата. Повече отъ този референдумъ не знамъ какво търсите!

Х. Христовъ (раб): Затова нашитѣ събрания сега се забраняватъ отъ вашето правителство.

Ж. Маджаровъ (з): Г. г. народни представители! Смѣтамъ, че картелитѣ сѣ действително едно зло въ тая форма, въ която ги виждаме днесъ. Иза да не бѣдаголосовенъ, ще ви кажа единъ примѣръ за захарния картелъ. Този картелъ, който има у насъ монопола за вносъ и износъ на захаръ, нека признаемъ, въ 1924 г. бѣше поставенъ, така да се каже, въ едно положение да се усмири и да се подчини на мѣстнитѣ стопански условия. Въ 1924 г. се каза на захарнитѣ фабрики, че тѣ повече не могатъ да разпасватъ пояса си въ България. Но ние не знаемъ защо оттогава насамъ тѣ засилватъ темпото на ограбването на цвеклопроизводителитѣ. И нека ви кажа единъ типиченъ примѣръ: балансътъ въ индустрията и балансътъ въ земледѣлското производство. Захарнитѣ фабрики, които иматъ основенъ капиталъ 50 милиона лева, който е амортизиранъ отдавна, и 250 милиона оборотенъ капиталъ, следъ като се задоволяватъ всички нужди на капитала — за лихви, амортизация, застаканка и печалба; следъ като се задоволяватъ и нуждитѣ на вложения трудъ, безразлично какви, нужди на комфортъ или нужди на обикновенъ животъ; следъ като се задоволяватъ, казвамъ, всички тѣзи нужди, захарнитѣ фабрики иматъ една свръхпечалба отъ 350 милиона лева. Нека погледнемъ сега баланса на цвеклопроизводителитѣ и да видимъ чии сѣ тѣзи 350 милиона лева.

30.000 души цвеклопроизводители у насъ засѣватъ съ цвекло 300.000 декара земя. Тази земя представлява единъ капиталъ, който далечъ надминава капитала, вложенъ въ захарнитѣ фабрики. Когато речемъ да задоволимъ нуждитѣ на цвеклопроизводителитѣ и опредѣлимъ за два вола и за единъ човѣкъ 30 л. надница, за засѣване съ цвекло 15 л. надница и 25 л. надница за копане и оранъ, като опредѣлимъ едни такива минимални надници, ние дохождаме до единъ балансъ, споредъ който цвеклопроизводителитѣ ежегодно губятъ по 100, близо 110 милиона лева. Питамъ сега: тази загуба за цвеклопроизводителитѣ отъ 110 милиона лева кѣде отива? Дали отива въ консоматора, дали отива да задоволи нуждитѣ на тая индустрия, капиталътъ на която не искаме да прогонваме, защото билъ чуждъ, дали отива въ обикновенитѣ, легитимнитѣ печалби на капитала, вложенъ въ тая индустрия, или влиза въ свръхпечалбитѣ, които емигриратъ, напуштагъ България въ формата на загуба отъ живитѣ сили на нацията ни, която бавно, но сигурно по тоя начинъ се пролетаризира и става негодна за каквато и да е съпротива?

Ако, казвамъ азъ, тия 100—110 милиона лева загуба на цвеклопроизводителитѣ отиваха въ другата частъ на българския народъ и се проявяватъ като жива творческа сила въ нацията ни, това още би било допустимо, едно такова покровителство на държавата, една такава държавна система би била оправдана отъ национална гледна точка. Но когато тия загуби не отиватъ въ устата на консоматора, но отиватъ въ устата и джобовѣтъ на чужденци, азъ ви питамъ: вие патриотично ли дѣло вършите, когато покровителствувате единъ такъвъ картелъ на Херманъ — Кроникъ?

А. Бояджиевъ (раб): Това приказва и „Родна защита“.

Ж. Маджаровъ (з): Моля, моля! — И ние поставяме въпроса: да се изравнятъ условията, въ които се намира трудътъ въ земледѣлското производство, съ условията, въ които се намира трудътъ въ индустриалното производство. Ако вие сте създали едно социално законодателство, чрезъ което тѣзи, които пицятъ (Сочи работниците) иматъ застраховки за старостъ, при счупване на рѣка, при безработица, едно социално законодателство, отъ което тѣ продължаватъ да искатъ нѣщо повече, отколкото имъ трѣбва, азъ питамъ: какво е направено за просперитета на труда въ земледѣлското производство? Какво давате вие на земледѣлския работникъ при старостъ, при болестъ, при безработица, когато си строши крака или рѣката въ производството, което е ултранационално и не може да се качи на аероплана на Чапрашиковъ да бѣга въ случай на чл. 4?

А. Бояджиевъ (раб): Ние ще направимъ едно предложение за подпомагане на работницитѣ и на селянитѣ. (Възражения отъ мнозинството)

Д-ръ Г. Димитровъ (з): Вие все предложения правите!

Председателствуващъ Н. Шоповъ: (Звъни) Г. Бояджиевъ! Не прекъсвайте.

Ж. Маджаровъ (з): Държавата не трѣбва да се проявява като майка за едни и мащеха за други. Тя трѣбва да изравни условията за труда и за просперитета на този трудъ и въ земледѣлието, и въ индустрията. Ако държавата не иска да бѣде за едни майка, а за други мащеха, тя трѣбва да изравни условията за покровителство на капитала, безразлично кѣде е той — дали е въ земледѣлието, или е въ индустрията.

А. Бояджиевъ (раб): Пратете една работническо-селска делегация въ Русия, за да видите какво става тамъ.

Ж. Маджаровъ (з): Ето главната линия, главната мисълъ, която искахъ да изтъкна предъ васъ.

Ако отъ тази страна (Сочи работницитѣ) се възразява, че тѣ щѣли да предложатъ законопроектъ ли, законодателно предложение ли, съ което трудътъ на селянитѣ да бѣде поставенъ въ едно по-благоприятно положение, азъ ги питамъ: защо въ медения месецъ на руската революция тѣ въведоха ангарията на Радославова и почнаха да събиратъ плодоветѣ на земледѣлското производство, за да могатъ да ги разпредѣлятъ само между новата аристокрация — модернитѣ феодали и диктатори въ Русия? (Рѣжкоплѣскания отъ мнозинството. Възражения отъ работницитѣ. Шумъ)

Председателствуващъ Н. Шоповъ: (Продължително звъни)

Ж. Маджаровъ (з): Обаче, благодарение на съпротивата на селянитѣ въ Русия, Ленинъ направи първия завој, съ който въведе десетъка. Селянитѣ въ България презъ време на мобилизацията криеха хранитѣ си, за да не бѣдатъ реквизирани; селянитѣ въ Русия, които криеха хранитѣ си, за да не ги дадатъ на новитѣ чорбаджии, безъ да имъ се заплаща трудътъ и капиталътъ, предизвикаха вашата диктатура да се подчини на действителното положение въ Русия, да се подчини на болшинството на руския народъ. И вашата диктатура биде подчинена и принудена да напусне позицията, която бѣше заела въ първия моментъ, защото, ако не бѣше се подчинила, щѣше да се провали. Вие дойдохте въ положение да тръгнете отъ село на село изъ България да събирате съ торбички жито — малка България да изнася и да храни голѣма Русия, която преди години изнасяше на свѣтовния пазаръ 3/5 отъ хранитѣ, но дойде до положение да събира съ торбички жито отъ България. (Възражения отъ работницитѣ)

Нѣкой отъ земледѣлцитѣ: Солидарностъ!

Л. Станевъ (раб): Защото имаха нужда, затуй имъ пратиха отъ тукъ.

Ж. Маджаровъ (з): Вашата солидарностъ, обаче, се отрази много печално на българския народъ. Събраното жито съ торбички — благодарение милостивото сърдце на българския селянинъ — се продаде отъ васъ и следъ туй си построихте клубове и направихте при Шарения мостъ паметника на вашата глупостъ!

Л. Станевъ (раб): Нищо не казвахъ за „Народния магазинъ“.

Ж. Маджаровъ (з): Я ми кажи, г. Лазаръ Станевъ, когато повдигашъ въпросъ за Народния магазинъ, ти по това време кѣде бѣше?

Л. Станевъ (раб): Въ Земледѣлския съюзъ съмъ билъ тогава. (Смѣхъ срѣдъ земледѣлцитѣ)

Ж. Маджаровъ (з): Вие бѣхте въ Земледѣлския съюзъ дотогава, докогато имаше „Народенъ магазинъ“. Лазаръ Станевъ е билъ въ Земледѣлския съюзъ дотогава, докогато е имало „Народенъ магазинъ“. Ликвидира „Народниятъ магазинъ“ — той напустна Земледѣлския съюзъ. Г. Лазаръ Станевъ, защо следъ като ликвидира „Народниятъ магазинъ“, вие влѣзохте въ единъ другъ магазинъ, на който източнитѣ и краищата не се знаятъ? (Рѣжкоплѣскания отъ мнозинството)

А. Бояджиевъ (раб): Лазаръ Станевъ отиде въ единъ магазинъ, въ който печалбитѣ сѣ бичове, строшени глави, побоища и пр.

Председателстващ Н. Шоповъ: (Звъни) Г. Бояджиев! Приканвамъ Ви къмъ изпълнение на правилника.

Ж. Маджаровъ (з): Азъ ще кажа на г. Бояджиев, че бичоветъ, които сж играли по гърба на Лазаръ Станевъ, не отговарятъ на побоя нанесенъ на сестра му и братъ му. Въ това време, когато тѣ бѣха тормозени най-жестоко, Лазаръ Станевъ се разхождаше свободно. Днесъ по телефона единъ полицай ми каза, че директорътъ на полицията преди изборитѣ е разрешилъ на Лазаръ Станевъ да се разхожда свободно. Има доказателства отъ полицайи, които сж искали твоего запиране.

Л. Станевъ (раб): Биха ме и два пѣти бѣхъ интерниранъ тукъ въ София.

А. Капитановъ (з): Въ коя околия Ви биха: въ Шуменската или въ Преславската?

Л. Станевъ (раб): И сега продължаватъ да биятъ по Ваше донесение.

А. Капитановъ (з): Сега — може би, но тогава — не. (Възражения отъ работницитѣ)

А. Николаевъ (з): Още имате карти отъ Обществената безопасностъ.

Л. Станевъ (раб): По-рано приказвахте друго, но трѣбваше да станете депутати, за да заплашвате, че глави ще падатъ.

Председателстващ Н. Шоповъ: (Звъни) Г. Станевъ! Права Ви напомняне, че при повторно вземане на думата, безъ да Ви е дадена, ще предложа изключването Ви.

Ж. Маджаровъ (з): Г. г. народни представители! За да не вземамъ повторно думата, азъ ще кажа сега нѣколко думи и по въпроса за ценитѣ на житата, именно, дали трѣбва да се взематъ мѣрки, каквито се препоръчватъ съ този законопроектъ — палиативни и временни мѣрки — или трѣбва да се взематъ мѣрки, които да съответствуватъ на времето и на стопанскитѣ условия.

Азъ смѣтамъ, че всѣко явление, което е временно, се лѣкува съ временни мѣрки; но едно явление, което вече е постоянно — каквито сж картелитѣ, каквото явление е спадането ценитѣ на житата — не може да се лѣкува съ временни мѣрки, безразлично какви сж, а то трѣбва да се лѣкува съ постоянни и сигурни мѣрки. Азъ си спомнямъ по какъвъ начинъ се яви законътъ за храноизноса и смѣтамъ, че е неоправдано стоеното още на този законъ. Азъ смѣтамъ, че трѣбва да се взематъ коренни мѣрки и реформи по отношение нашето земледѣлско производство, защото въ единъ моментъ, когато голѣмитѣ територии на Русия, на Канада, на Аржентина и на други държави, които иматъ още девствени площи, за да може най-модерната земледѣлска машина да догони своя капацитетъ, могатъ да дадатъ жито при такива производствени разности, за които едва можемъ да имаме представа, ние ще осъинемъ при 50 стотинки цена на килограмъ жито. Азъ питамъ: докѣде ще продължава тая покровителствена система по отношение житното производство? Съ една временна мѣрка правителството може да замаже само раната, но тя продължава да тѣе и може да се разрастне и да изненада единъ денъ и насъ, (Сочи мнозинството), и васъ (Сочи сговориститѣ), и тия (Сочи работницитѣ). Не временни мѣрки ще позволятъ на тия, тамъ, (Сочи работницитѣ) да не изложатъ диктатурата на пролетариата, но мѣрки, които ще направятъ коренни реформи въ полза на производството, защото сега е времето за реформи въ производството. Днесъ дори една Англия се тресе отъ тая криза и ние сме свидетели какъ нейната лира пада; една Англия, която се смѣташе господарка на свѣта, днесъ е въ положение такова, че трѣбва да ѝ се подпомага отъ Репарационната банка.

Нѣкой отъ работницитѣ: Остарѣла е системата.

Ж. Маджаровъ (з): Остарѣла е системата, но и вашата система е твърде стара. Вашата система е феодалната, тя е по-стара отъ капиталистическата. Вѣрно е, че системата е стара, но вѣрно е, че и системата, която би се препоръчала отъ тамъ, (Сочи работницитѣ) е твърде стара. Ако тия господа знаятъ историята, ще си спомнятъ за феодализма. Сега въ Русия нѣмате нищо друго, освенъ единъ модеренъ феодализъмъ, въ който вие забравите продуктѣ на широкитѣ селски маси и съ тѣхъ си служите като

съ бомба срещу буржоазния и капиталистическия строй, съ тѣхъ правите своя политика, за да можете да въведете нова диктатура, нова хегемония.

П. Напетовъ (раб): Социализмъ има въ Русия. (Смѣхъ отъ мнозинството)

Ж. Маджаровъ (з): И ти не вѣрвашъ дори въ това. Нека отговори на г. Петко Напетовъ, и направя една аналогия за социализма на Петко Напетовъ и патриотизма на сговориститѣ. Социализмътъ на Петко Напетовъ се изразява въ туй: изравняване на човѣка, когато не желае да се подчини на системата — изравняване въ форма на гробища; а патриотизмътъ на сговориститѣ се състои въ това: когато нѣкой стои на фронта на народа, да бѣде пратенъ тамъ, кѣдето не може да протестира срещу тѣхния патриотизъмъ, нареченъ народняшки патриотизъмъ. Вие се приближавате; и щастливо е това бюро, което ви е наредило един до други. (Смѣхъ и ржкоплѣскания отъ мнозинството)

Г. г. народни представители! Азъ смѣтамъ, че и единитѣ и другитѣ сж червени съ достатъчно кръвъ, но не се срамуватъ отъ своитѣ престѣпления. Единитѣ не се зачервяватъ отъ престѣпленията, които се вършатъ въ Русия, а другитѣ не се зачервяватъ отъ престѣпленията, които вършиха тукъ срещу селскитѣ маси. (Възражения отъ работницитѣ)

Г. Костовъ (раб): Въ Дълбоки се зачервихте и вие.

Председателстващ Н. Шоповъ: (Звъни) Моля ви се, г-да! Предупреждавамъ ви за последенъ пѣтъ. Оставете г. Маджаровъ да говори. Иначе ще приложя правилника.

Ж. Маджаровъ (з): Г. г. народни представители! Азъ ще завърша речта си съ апелъ не само къмъ народното представителство, не само къмъ тия тукъ, (Сочи работницитѣ), но и къмъ правителството. Времената ще родятъ нови форми . . .

А. Наумовъ (раб): Да, такива, каквито има въ Съветския съюзъ.

Ж. Маджаровъ (з): . . . нито ваши, (Къмъ комуниститѣ) нито ваши. (Къмъ сговориститѣ) Вие сте изпитали вече рецепти, които внасятъ отрова и разрушение. Има нова рецепта — рецептата за хармония въ обществото, (Ржкоплѣскания отъ мнозинството) рецептата на новата демокрация, на народовластие, която ще замѣни рецептата на диктатурата и отъ лѣво и отъ дѣсно. (Ржкоплѣскания отъ мнозинството)

Х. Трайковъ (раб): Приемашъ ли това, което пише въ „Знаме“?

Ж. Маджаровъ (з): Не знамъ що пише.

Х. Трайковъ (раб): Ела да ти го дамъ.

Председателстващ Н. Шоповъ: (Звъни) Моля! Има думата народниятъ представителъ г. д-ръ Иванъ Бешковъ.

Д-ръ И. Бешковъ (з): (Отъ трибуната) Г. г. народни представители! Внасянето на законопроекта за картелитѣ и монополнитѣ цени само по себе си означава една интервенция, една доста смѣла намѣса на държавата, на организираната държавна властъ въ икономическитѣ отношения между отдѣлнитѣ стопански категории и слоеве. Иначе и не би могло да бѣде, защото при днешната капиталистическа форма на производството, въ борбата между труда и капитала се явяватъ конфликти, въ които организираната държавна властъ трѣбва да се намѣсва, и то, безспорно, на страната на по-слабитѣ.

Нѣкой отъ работницитѣ: (Възразява)

А. Капитановъ (з): Чакай бе, момче, недей бърза толкова. Днесъ поне не си дежуренъ ти!

Д-ръ И. Бешковъ (з): Другари отъ лѣвицата! Азъ ви моля да не ме прекъсвате, защото съмъ малко срамежливъ, ще се засрамя и ще си объркамъ мислитѣ — отъ една страна; отъ друга страна, азъ мисля, че ние съ васъ нѣма да се разберемъ, защото ние сме дошли тукъ да творимъ, а вие сте дошли да рушите. (Ржкоплѣскания отъ мнозинството)

Нйкой отъ работниците: Върно е, че ние сме дошли да рушимъ буржоазния строй.

Д-ръ И. Бешковъ (з): Въ днешното капиталистическо общество, когато има, отъ една страна, капиталъ, а, отъ друга страна, трудъ, безспорно е, че ще имаме конфликти между капитала и труда. Въ тая борба отдѣлни индивиди и отдѣлни стопански категории не ще издържатъ, ще паднатъ и ще излѣзатъ вънъ отъ коловоза на живота, ще останатъ назадъ и ще образуватъ армията на гладнитѣ, на угнетенитѣ, на онеправданитѣ. За тая армия на гладнитѣ и онеправданитѣ организираната държавна властъ се грижи съ така нареченото социално законодателство.

Нйкой отъ работниците: Съ камшикъ и парабели!

Д-ръ И. Бешковъ (з): За тая армия днесъ се грижи цяла Европа, всички народи, грижимъ се и ние у насъ. Днесъ българското работничество се ползува съ много по-модерно законодателство, за него се полагатъ грижи много повече, отколкото за земледѣлското съсловие, напр., което е 80% отъ българския народъ, когато работничеството е едва нйколко процента. Казвамъ, държавата е длъжна, обаче, да се грижи за икономически слабитѣ и да изглажда конфликтитѣ, които капиталистическата стопанска система сама по себе си създава.

Нйкой отъ работниците: Строи затвори за беднитѣ!

Д-ръ И. Бешковъ (з): Въ днешното капиталистическо общество стопанската формация, която може да регулира дефектитѣ на капитализма, е кооперативната стопанска система. Тая кооперативна стопанска система, която е рожба на капиталистическото общество, се явява да коригира дефектитѣ, пораженията на капитализма вътре въ капиталистическото общество. Комунизмътъ, марксизмътъ отричае до преди нйколко години кооперативната стопанска система, като недоносче на капиталистическата система. Но ние виждаме днесъ, отъ нйколко години, че цяла Съветска Русия е кооперирана и е възприела кооперативната стопанска система.

Х. Чолаковъ (з): Но тамъ има държавни кооперации. Нйма кооперации въ истинския смисълъ на думата.

Д-ръ И. Бешковъ (з): Тамъ кооперациитѣ сж държавни въ пълния смисълъ на думата. Значи, комуниститѣ въ Русия доста много сж еволюирали въ ортодоксалнитѣ си разбириания за комунизма и марксизма, защото животътъ е по-силенъ отъ идеитѣ, той налага своя отпечаткъ въ всѣка една държава, въ всѣко едно обществитѣ. Днесъ, въ съвременната демократична държава, намѣсата въ полза на икономически слабитѣ трѣбва да бѣде толкова по-ефикасна, колкото повече конфликтитѣ между капитала и труда ставатъ все по-голѣми и по-голѣми, колкото повече следователно, народътъ бедствува, колкото повече се шири мизерията, колкото повече стопанското ниво на народитѣ е паднало по-низко.

Г. г. народни представители! Кооперативната стопанска ситема далечъ не е въ състояние да се бори успѣшно съ проявитѣ на капитализма. Макаръ че въ България има доста развито кооперативно дѣло, макаръ че ние въ това отношение сме дори на едно отъ първитѣ мѣста между европейскитѣ държави, ние все пакъ не можемъ да кажемъ, че успѣшно можемъ да се боримъ съ пораженията на капитализма въ различнитѣ негови проявления. Ето защо капиталистическата форма на стопанството, използвайки бедственото положение на българския народъ, особено следъ войнитѣ, се проявява въ една ултракапиталистическа форма — въ формата на картелитѣ.

Картелитѣ представляватъ, както г. министърътъ на търговията въ едно свое изявление предъ журналиститѣ се изрази, една висша стопанска форма. Върно е, че картелитѣ представляватъ една висша стопанска форма. Тѣ сж ултракапиталистическата стопанска форма, която е изключително въ полза на икономически силнитѣ, на богатитѣ, на ония, които се борятъ срещу икономически слабитѣ, на чиято страна трѣбва да застане държавата. Картелитѣ се отричаха отъ стопанската наука, отъ политическата икономия до преди войнитѣ, г-да. Въ всички университети на Западъ, въ всички помагала по политическа икономия, картелитѣ и трѣстоветѣ до европейската война се отричаха, . . .

Нйкой отъ работниците: А сега, при империалистическия капитализмъ?

Д-ръ И. Бешковъ (з): . . . може би, подъ влиянието на еманципацията на народитѣ, може би, подъ влиянието на онзи възходъ, който демокрацията и парламентаризмътъ имаха преди войнитѣ. Днесъ, обаче, следъ голѣмата война, която нанесе маса поражения въ стопанския животъ на страната, когато се концентрираха капиталитѣ въ по-малко рѣще, капитализмътъ за известенъ моментъ се почувствува по-силенъ, отколкото преди войнитѣ, и днесъ капиталистическата стопанска форма е подсилена чрезъ новата форма на картелитѣ. Трѣбва да се констатира, обаче, съ прискърбие, че днесъ хората на политическата икономия, голѣми професори, тия, които носятъ днесъ стопанската наука, признаха картелитѣ и трѣстоветѣ, и само се задоволяватъ да препоръчватъ мърки на отдѣлнитѣ законодателства за парирание, за ограничаване, за намаляване на пораженията отъ дейността на картелитѣ. Доколко тия срѣдства, доколко тия законодателни мърки въ отдѣлнитѣ държави сж ефикасни или не, излишно е да се впускамъ да говоря. Въ всѣки случай, за мене тѣ сж палиативни мърки. За мене картелитѣ сж едно социално зло, защото азъ решително се противопоставямъ на възгледа, че картелитѣ, като формация, целятъ обществено-стопански интереси или, както нйкой се изразяватъ, целятъ да внесатъ редъ и организация въ производството, че целятъ да рационализиратъ известна стопанска или финансова политика на производство или на пласментъ и т. н., и т. н. Не. Понеже картелитѣ сж капиталистическа форма, капиталистическо проявление, отъ наблюденията, които правя специално въ нашата страна, за мене картелитѣ не могатъ да иматъ друга задача, другъ обектъ, друга целъ, освенъ частно-стопански интересъ — голѣмата печалба. Тѣ не преследватъ никакви други обществено-народостопански задачи; за тѣхъ единичното ръководно начало е: прѣкомѣрната, чрезмѣрната, незаконната печалба. Следователно, въ това отношение тѣ могатъ да носятъ само зло, само вреда на народното стопанство. Картелитѣ, като стопанска форма, следователно, трѣбва да бѣдатъ отречени, защото комбиниратъ въ себе си усилията на капитализма въ дадена страна да задуши общественитѣ организации — кооперациитѣ — да задуши проявата на стопанския животъ. Въ тоя духъ на мисли, ние трѣбва да се обявимъ противъ тия картели.

Азъ виждамъ, обаче, че г. министърътъ на търговията, промишлеността и труда внася единъ законопроектъ, съ който иска само да установи контролъ върху картелитѣ и монополнитѣ цени. Доколко този законопроектъ засѣга всички проявления на картелитѣ, ще има да видимъ, когато той ще стане законъ и ще почне да се прилага. Въ всѣки случай, азъ дължа още сега да кажа, г. г. народни представители, че, противно на твърдението на г. министра въ мотивитѣ на законопроекта, че последниятъ цели да обхване всички особености на картела, всички негови проявления, това не се вижда въ самия законопроектъ. Чл. 1 отъ законопроекта и особено чл. 2 засѣгатъ тая материя, обаче тѣ засѣгатъ всички ония картели, които целятъ, чрезъ прѣкомѣрно високи цени, да добиятъ максимумъ печалба, които целятъ, чрезъ ограничение на производството, да предизвикатъ по-силно търсене на пазара на известни артикули, пакъ съ огледъ къмъ добиване високи цени; които целятъ разпредѣлението на пазара на известни райони и да внасятъ стокитѣ въ тѣзи отдѣлни райони въ такъвъ размѣръ, че винаги да има едно несответствие между предлагането и търсенето въ полза на търсенето, все пакъ съ огледъ на добиване високи цени. Законопроектътъ обаче, никѣде не засѣга едно друго проявление на картелитѣ, г. г. народни представители, върху което азъ искамъ да спра вашето внимание. Законопроектътъ не засѣга низкитѣ цени на суровитѣ продукти, които сж предметъ на обработка на нйкои отъ нашитѣ индустрии.

Министъръ Г. Петровъ: Въ чл. 11, ако се нелъжа, се говори за обществени интереси и обществено благо. Кѣде е професоръ г. Петко Стояновъ, да му отговаря на неговата бележка? Въ чл. 1 се говори за договори или решения, които се отразяватъ върху стопанския животъ. Казано е така въ законопроекта, за да могатъ да бѣдатъ обхванати отъ закона всички подобни сдружения, защото проявлението на картелитѣ сж разнообразни. Не може въ една стриктна дефиниция да се обхванатъ всички съглашения, които могатъ да станатъ, и затуй е поставена тая фраза. Опитътъ ни е научилъ, че различнитѣ предприятия намиратъ пѣтища да се измъкнатъ отъ законнитѣ рамки, въ които е поставенъ нашиятъ животъ. Ние не можемъ да предвидимъ всички тия изходни пѣтища, които тѣ ще намѣрятъ. Ето защо съществуватъ тия нагледъ разтегливи понятия въ законопроекта. Тѣ сж поставени, за да могатъ, подъ неговитѣ норми да попаднатъ всички проявления на картелитѣ и монополнитѣ предприятия. Азъ имамъ отъ рано формирано мнение, което може да бѣде изразено

въ чл. 11, противъ низките цени на суровитѣ продукти. И тоя въпросъ може да се регулира съ постановленията на законопроекта, както сѣ редактирани сега. Това имамъ да кажа, г. д-ръ Бешковъ.

Д-ръ И. Бешковъ (з): Въ законопроекта действително е казана тая фраза, г. министре, но тя е толкова общо казана, че почти нищо не се казва.

Министъръ Г. Петровъ: Може да се конкретизира.

Д-ръ И. Бешковъ (з): Въ България има, нѣкои казваха петъ, други казваха 10—11 картели, но единъ отъ най-големитѣ картели, г-да, е захарниятъ картелъ. И тоя картелъ не е толкова силенъ и не оказва толкова голѣмо зловредно влияние върху нашето стопанство като държи високо цената на захарта, която продава, а е вреденъ затова, защото влияе върху цената, която се дава на цвекло-производителитѣ за сѣяното отъ тѣхъ цвекло. Това е единъ отъ най-големитѣ въпроси. И мене ми се струва, че тоя въпросъ заслужава да бѣде отдѣлна, специална точка, специаленъ членъ. Въобще трѣбваше да се упомене, че ще се преследватъ както организациитѣ, които гонятъ крайно високи цени, така сѣщо и ония, които търсятъ прѣкомѣрно низки цени на суровитѣ материали.

Министъръ Г. Петровъ: Съгласенъ съмъ съ тая идея и ще го направимъ.

Д-ръ И. Бешковъ (з): Смѣтамъ, че въ комисията, където законопроектътъ ще отиде, това положение ще бѣде конкретизирано и ще намѣри мѣсто въ закона.

Министъръ Г. Петровъ: Да.

Д-ръ И. Бешковъ (з): Иначе законътъ ще има единъ голѣмъ дефектъ и не ще разреши единъ отъ много голѣмитѣ въпроси, защото не се касае само за консомацията, г-да, а и за производството.

Министъръ Г. Петровъ: По начина, по който е редактиранъ чл. 11 и други текстове на законопроекта, може да се предполага, че това е имано предъ видъ. Защото ограничаване на производството по нѣкога иде отъ фабричитѣ, но има ограничаване на производството и отъ долу. Когато ценитѣ на суровитѣ материали се биятъ чрезъ ограничаване производството — и тая деятелностъ подпада подъ удариѣ на закона. Но азъ ви казахъ, че съ тая обща фраза съмъ ималъ предъ видъ да обхвана всички зловредни проявления на картелитѣ и затова съмъ я поставилъ въ чл. 1. Нѣмамъ нищо противъ, специално въ чл. 11 да се постави: „и които целятъ понижаване ценитѣ на суровитѣ материали“. Съгласенъ съмъ.

Д-ръ И. Бешковъ (з): Добре, г. министре, и все пакъ оставамъ на моя възгледъ, че тая фраза е недостатъчна.

Министъръ Г. Петровъ: Това може да се конкретизира. По начало азъ съмъ съгласенъ.

Д-ръ И. Бешковъ (з): По-нататкъ, г. г. народни представители, законопроектътъ урежда контрола на картелитѣ и пр. Предвижда се една комисия по картелитѣ, на която се възлагатъ и организационни, и контролни, и наказателни функции. Комисията по картелитѣ, г. г. народни представители, нека ми бѣде позволено искрено да кажа, не влѣхва довърне — не мога да намѣря по-друга фраза. Не бива единъ законъ, който урежда една толкова важна материя — едни капиталистически формации, които влияятъ тъй много върху стопанския животъ на страната и още повече върху психологията на маситѣ, не бива, казвамъ, да се прилага отъ една такава комисия, която да се състои отъ трима чиновници и отъ три други лица, които пакъ ще бѣдятъ нѣкои чиновници. Не може въ рѣшетъ на една комисия отъ трима чиновници отъ Министерството на търговията да се възложи една такава голѣма задача, да регламентира картелитѣ, да налага санкциитѣ, да опредѣля виновността, да опредѣля кои предприятия сѣ монополи и кои не, защото тоя може отъ една страна да прояви произволи въ вреда на отдѣлно предприятие или картелъ, но тя може въ повечето случаи да бѣде и въ тѣхна полза, а въ вреда на народното стопанство, въ вреда на консоматоритѣ, въ вреда на производителитѣ, въ вреда на оня духъ и смисълъ, които ние искаме да прокараме чрезъ този законъ.

Ето защо, безъ да влизамъ въ подробности по тая материя, мене ми се струва, че безъ едно коренно измѣнение състава на комисията по картелитѣ, тоя законъ ще бѣде

законъ, ако не за тонковцитѣ, въ всѣки случай ще представлява една радикално-социалистическа литература, (Оживление всрѣдъ земеделцитѣ) но не и единъ законъ, който ще урежда основно материята. Азъ лично по начало съмъ противъ всѣкакви картели. Ние трѣбва да ги отрецъмъ, за да отговоримъ на една въпиюща народна нужда. Волята на българския народъ да живѣе и да не бѣде експлоатиранъ трѣбва да бѣде надъ всичко. И ония, които сѣ извикани да се съобразяватъ съ тая воля и съ тия нужди на народа и да му дадатъ онова, което ще го задоволи, въ смисълъ да може той да се примири съ известни неслоди, да може да се примири съ необходимостта да ги понесе и да трѣгне стѣпка по стѣпка по единъ пътъ къмъ обнова, тѣ трѣбва да държатъ смѣтка не само за стопанското му положение, но и за неговото психологическо настрояние.

Ето защо, мене ми се струва, че когато ще създаваме единъ законъ, тоя трѣбва да бѣде законъ строгъ, законъ, който да налага смѣли, крути, но справедливи санкции, който да не позволи никаква незаконна проява на картелитѣ. Иначе ние ще държимъ речи, никой никого нѣма да убеждава; ще създаваме закони, които ще бѣдетъ едно книжно законодателство и нѣма да окажатъ никакво влияние, нѣма да принесатъ никаква полза. (Ржкоплѣскания отъ земеделцитѣ)

Председателствуващъ Н. Шоповъ: Има думата народниятъ представител г. Асенъ Бояджиевъ. (Оживление)

А. Бояджиевъ (раб): (Отъ трибуната) Г. г. народни представители! Г. проф. Петко Стояновъ и други нѣкои отъ ораторитѣ искаха да изкаратъ, че картелитѣ, трѣстоветѣ и синдикатитѣ сѣ нѣщо като незаконна рожба на капитализма; че тѣ не сѣ единъ неизбеженъ етапъ отъ капиталистическото развитие, а нѣщо случайно, временно, съ което би могла да се справи властта съ създаването на единъ законъ. Ние стоимъ точно на противоположното становище. Ние смѣтаме, че картелитѣ и всички капиталистически обединения се явяватъ най-типичната форма на така наречения монополистически капиталъ, който е характерниятъ белегъ на империализма. Азъ ще ви прочета само една наша книга характеристика, за да се види какъ именно гледатъ ние на този въпросъ.

Нѣкой отъ земеделцитѣ: Нѣкой руски законъ противъ картелитѣ ли?

А. Бояджиевъ (раб): (Чете) „Империализмътъ изниква като развитие и прѣко продължение на основнитѣ свойства на капитализма изобщо. Но капитализмътъ стана капиталистически империализмъ само на опредѣлена, твърде висока степенъ на своето развитие.“ . . .

Нѣкой отъ земеделцитѣ: Не трѣбва да го четете, а трѣбва да го говорите, за да покажете, че го разбирате.

А. Капитановъ (з): Той го учи сега.

Председателствуващъ Н. Шоповъ: (Звъни)

А. Бояджиевъ (раб): . . . „когато нѣкои основни свойства на капитализма започнаха да се превръщатъ въ своя противоположност, когато по всички линии се създадохъ и проявиха чертитѣ на преходната епоха отъ капитализма къмъ по-високо обществено-икономическа формация. Икономически основното въ тоя процесъ е замѣстването на капиталистическата свободна конкуренция съ капиталистическиятъ монополи“ . . .

А. Капитановъ (з): До края ще четешъ ли?

А. Бояджиевъ (раб): . . . „Свободната конкуренция е основното свойство на капитализма и на стоковото производство изобщо. Монополътъ е права противоположност на свободната конкуренция, но тая последната предъ нашитѣ очи започва да се превръща въ монополъ, като създава едрото производство, като измѣства дребното, като замѣнява едрото съ най-едротото, като довежда концентрацията на производството и на капитала дотамъ, щото отъ нея да разраства и израства монополътъ: картелитѣ, синдикатитѣ, трѣстоветѣ, сливащиятъ се въ тѣхъ капиталъ отъ нѣколко десетки оборотни милиарда на банкитѣ“ . . .

А. Капитановъ (з): Кажете ми коя страница отъ коя книга е, и ние ще си го прочетемъ.

Председателствуващъ Н. Шоповъ: (Звъни)

А. Бояджиев (раб): . . . и въ същото това време монополът, като изстрада от свободната конкуренция, не я отстранява, а съществува надъ нея и наредъ съ нея, като поражда съ това редъ особено остри и голъми противоречия, търкания, конфликти.

И истина, г-да, съ какво се отличава капиталистическото производство?

А. Буковъ (з): Цитатътъ отъ къде е?

А. Капитановъ (з): Какво е това, което четешъ?

А. Бояджиев (раб): Това сѣ мисли на Ленинъ.

Нъкой отъ земледѣлцитѣ: Така кажи, та да се разбере.

Г. Костовъ (раб): Чин мисли искате да цитираме, на Мусолини ли? Ние не вѣрвимъ по стѣпкитѣ на Мусолини, а вие

А. Бояджиев (раб): Много копия на буржоазни учени сѣ счупени отъ копието на Ленина; а малкитѣ копия на българскитѣ професори сѣ много жалки, за да се борятъ съ Ленина. Досега не се е намѣрилъ човѣкъ да опровергае Ленинъ, и вие нѣма да го опровергавате. И фактътъ, че подъ негово ръководство биде установена нова селско-работническа властъ и се гради ново производство, социалистическо, показва, че той именно е правъ. Следователно, не ритайте, не крекайте, а слушайте какво ви говори единъ крупенъ авторитетъ.

Нъкой отъ земледѣлцитѣ: Нали не сте комунисти?

Другъ отъ земледѣлцитѣ: Понятието комунизъмъ обхваща ли въ себе си понятието диктатура?

А. Бояджиев (раб): Защо се откриватъ предприятията? Азъ искамъ да излѣзе единъ и да ми каже, че има предприятие, което е открито, за да бждатъ задоволени обществени нужди. Всички предприятия, които се откриватъ, се откриватъ единствено, за да се задоволи пазарътъ, да се продадатъ стоки, за да се натрупатъ печалби. Това е то смисълътъ на съвременното капиталистическо производство — . . .

А. Капитановъ (з): А кооперациитѣ защо се създаватъ?

Д-ръ Г. Димитровъ (з): Потрѣбителнитѣ кооперации не сѣ ли предизвикани на животъ за удовлетворение на една обществена нужда?

А. Бояджиев (раб): . . . използване на общественитѣ нужди за задоволяване жаждата за печалба. Ето това характеризира капиталистическото производство.

Д-ръ Г. Димитровъ (з): И кооперациитѣ ли?

А. Бояджиев (раб): За кооперациитѣ не става дума. Но истински кооперации може да има само тогава, когато имаме едно работническо-селско правителство и една съвършено друга стопанска система. Сега, при капитализма, и кооперациитѣ не могатъ да играятъ тая роля, която може би очакватъ мнозина кооператори.

И понеже капиталистическото производство е производство за пазара, между отдѣлнитѣ предприятия има свободна конкуренция. До къмъ 1860 г. имаше на пазара толкова конкуренти, колкото и предприятия. Тогава именно се появиха първитѣ монополни предприятия, първитѣ капиталистически обединения, за да могатъ да преодолеятъ свободната конкуренция. Следъ туй настѣпва вече вториятъ периодъ, периодътъ на преодоляване на монополистичнитѣ предприятия, за да имаме въ днешния моментъ пълно господство на капиталистическия монополъ, господстващъ въ цѣлния свѣтъ. И достатъчно е само да ви помена, какви международни трѣстове и картели има и каква частъ отъ свѣтовното производство е въ тѣхни ръце, за да се види, каква огромна е тѣхната роля. Вземете свѣтовния картелъ на медта. Той има 90% отъ свѣтовната продукция. Вземете европейския картелъ на магнезия. Той има 99% отъ свѣтовната продукция. Вземете другия европейски картелъ, картелътъ на стоманата. Цѣлата европейска продукция е въ негови ръце. (Възражения отъ земледѣлцитѣ)

Г. Костовъ (раб): Слушайте бе, наука ви се чете тукъ!

Д-ръ Г. Димитровъ (з): А, наука! Така ли се чете наука? (Глъчка)

Председателстващъ Н. Шоповъ: (Звъни)

А. Бояджиев (раб): На всички ви сѣ известни сѣщо така английската петролна фирма „Роялъ Дъчъ Компани“, начело съ известния Детердингъ, и американската „Стандардъ Ойлъ Компани“. (Възражения отъ земледѣлцитѣ)

Председателстващъ Н. Шоповъ: Моля, дайте примѣръ на толерантностъ къмъ г. Бояджиева, който постоянно прѣкъсва ораторитѣ. Дайте единъ примѣръ на толерантностъ.

А. Бояджиев (раб): Изглежда, че господата (Сочи земледѣлцитѣ) не могатъ да слушатъ сериозни нѣща.

А. Капитановъ (з): А това е много сериозно! Особено това за магнезия бѣше най-сериозното!

А. Бояджиев (раб): А сега има интернационални картели и за жглицата, и за редица други основни продукти, безъ които индустрията не може да мръдне крачка напредъ. Но трѣбва да има човѣкъ очи и желание, за да види, какво става въ стопанския животъ. Ако вземете да разгледате производството въ отдѣлнитѣ капиталистически страни, ще видите, че картелитѣ и други капиталистически обединения ставатъ господстваща система въ производството. Въобщо настоящиятъ моментъ се характеризира като господство на монополитѣ.

Не сме съгласни и не можемъ ви никой случай да бждемъ съгласни съ опредѣлението на понятията картели, трѣстове и синдикати, което тукъ, по взаимно споразумение, се даде отъ двама професори.

Какво е картелъ? Картелътъ е съглашение между отдѣлни предприятия само по отношение на ценитѣ на фабрикатитѣ и по отношение ценитѣ на суровитѣ материяли; всички произвеждатъ поотдѣлно, а се споразумѣватъ само по тия два въпроса. Синдикатътъ е обединение на предприятия, при което предприятията работятъ поотдѣлно, обаче се споразумѣватъ при покупката на сурови материяли и за продажбата на стоката. Трѣстътъ е напълно слѣти предприятия. Тамъ вече и производството става по единъ предварително съставенъ планъ. Това представляватъ отъ себе си картелитѣ, синдикатитѣ и трѣстоветѣ, а не както тукъ се твърдише, че трѣстоветѣ били еднолични предприятия. Едноличното предприятие си е еднолично предприятие, то не е картелъ, то не е трѣстъ, то си остава еднолично предприятие. Това е форма на капитала. Ние твърдимъ, че има еднолични предприятия, които завоюватъ монополно положение на пазара. Напр., фабрикантътъ на текстилни произведения г. Стефановъ още малко ще извоюва, може би, напълно господстващо положение като едноличенъ господаръ въ текстилната индустрия. Има редица други такива еднолични предприятия, не едно, а много и много, но сѣ все пакъ еднолични предприятия, а обединенията сѣ съвършено друго нѣщо.

Нъкой отъ мнозинството: А защо работницитѣ се интересуватъ отъ него? Защо го избраха работницитѣ въ Сливенъ, като е толкова страшенъ?

А. Бояджиев (раб): Не сѣ го избрали работницитѣ, а джандаритѣ и капиталистѣтѣ, а сѣщо паритѣ и демагогитѣ. (Възражение отъ мнозинството) Па, ако искате, и друго нѣщо — избраха го и заблуденитѣ селяни, излъгани отъ тия, които сѣ въ Народния блокъ. Избраха го въ името на издигнатитѣ демагогски лозунги.

Нъкой отъ земледѣлцитѣ: А вашитѣ лозунги не сѣ ли демагогски?

Д-ръ Г. Димитровъ (з): Ти по-лошо и отъ сговористъ говоришь

А. Бояджиев (раб): Тия капиталистически обединения се създаватъ, за да могатъ да наложатъ, отъ една страна, монополни цени на пазара, на стокитѣ, които продаватъ, отъ друга страна, да наложатъ низки цени на суровитѣ продукти, отъ трета страна, да наложатъ низки работнически надници, и, отъ четвърта страна, да се отстранятъ конкуренцията между различнитѣ предприятия. Това сѣ целитѣ, за които се създаватъ капиталистическитѣ обединения. Така, по пътя на конкуренцията, се дохожда до нейното отричане: по пътя на конкуренцията едни предприятия натрупватъ повече капитали, разширяватъ се, усъвършенствуватъ се технически и въ края на краищата се превръщатъ въ монополни предприятия. Ето защо ние смѣтаме, че капиталистическитѣ обединения сѣ законна рожба на капитализма.

Тукъ се направи опитъ отъ г. Стефанъ Петковъ, либералъ, да докаже, че има морални и неморални картели. Г-да! И съ това ние не можемъ да се съгласимъ. Отъ гледището на капиталистическия моралъ, всички картели сж морални. Вие стоите на базата на частната собственостъ. Кой ви дава право, отъ гледище на вашия собственъ моралъ да заповѣдвате на този или онзи, колко да печели, колко да продава и т. н.? (Възражения отъ земеделците) Вие не можете да направите това и асж нѣмате намѣрени да го направите. Следователно, за васъ, отъ гледище на вашия моралъ, всички капиталистически обединения сж морални. Отъ наше гледище, ние, като обясняваме това, търсимъ начини да се боримъ срещу тия злини. Но като се боримъ срещу картелитѣ, никога не можемъ да поставимъ въпроса така, както се поставя тукъ отъ центъра, а именно отъ Земеделския съюзъ. Вие сте противъ картелитѣ, а не сте противъ едноличния капиталъ. А вънъ отъ това смѣтате ли вие, че, ако се усвои вашето гледище и се разтурятъ картелитѣ, всичко ще трѣгне по медъ и масло, че монополъ нѣма да съществува? Праздна работа! Г. Мутафѳовъ ви каза, че въ Англия се е правилъ опитъ да бждатъ ограничени картелитѣ, обаче той е завършилъ катастрофално. Въ Америка имаше законъ, съ който се разтурятъ картелитѣ, но тѣ съществуваха скрито, нелегално. Въ една реплика съ г. министра на търговията, той сжщо така ви каза, че картелитѣ могатъ да намѣрятъ и скрита форма, нелегална форма на съществуване. Следователно, да ограничите борбата само противъ картелитѣ, да искате тѣхното разтуряне, това е праздна работа. Нашиятъ лозунгъ е съвършено другъ: ние сме не само противъ картелитѣ, но и противъ цѣлия капиталистически начинъ на производство, противъ цѣлия капитализмъ. (Възражения отъ мнозинството)

Х. Чолаковъ (з): Много късно го казвашъ.

А. Бояджиевъ (раб): Ето, на, това е основното, това е, което ще разреши въ края на краищата въпроса. Защото, ако вземете даже вашия собственъ законопроектъ, вие ще видите, че той има 99 врати, презъ които ще излѣзатъ тия голѣми бръмбари, които се наричатъ картели, тръстове и синдикати. Тѣ не могатъ да останатъ въ тая тънка мрежичка, съ която сте изплели този законопроектъ.

Министъръ Н. Мушановъ: Затуй отиватъ въ Съветска Русия.

А. Бояджиевъ (раб): Кои?

Министъръ Н. Мушановъ: Американцитѣ, англичанитѣ, германцитѣ.

А. Бояджиевъ (раб): Оставете тази работа. Съветскиятъ съюзъ е и сега готовъ да вземе и заеми и да даде концесии, обаче подъ контролата и ръководството на работническо-селската властъ. Тамъ е съвършено друго. И дума за сравнение не може да става.

Х. Чолаковъ (з): Г. Бояджиевъ! Вие искрено ли вѣрвате въ работническо-селската властъ въ Русия? Тамъ има властъ на Сталина!

А. Бояджиевъ (раб): Въ Съветския съюзъ има наистина властъ на работницитѣ и селянитѣ.

Х. Чолаковъ (з): На апаратчицитѣ.

А. Бояджиевъ (раб): Защото само трудящитѣ се въ Русия иматъ избирателни права. Тамъ нѣма туй, което наблюдаваме у насъ: народнитѣ представители се избиратъ за четири години и, следъ като бждатъ избрани, тѣ фактически се превръщатъ въ господари на този народъ. Въ Съветския съюзъ всѣки моментъ работническитѣ и селски депутати могатъ да бждатъ отзовани отъ своитѣ избиратели.

Х. Чолаковъ (з): Явно или тайно се избиратъ депутатитѣ?

А. Бояджиевъ (раб): Ето, това е то истинска пролетарска демокрация, а не вашата. Четири години вие стоите тукъ и се превръщате фактически въ господари, влизате въ противоречие съ народа. Ето и сега, напримѣръ, вие се избрахте въ името на една демагогска платформа, въ която оповестихте пълна амнистия, премахване закона за защита на държавата, премахване данѣцитѣ и дълговетѣ, а тукъ разправяте други приказки, друга пѣсень пѣете. Тукъ

вашиятъ представителъ дойде да апелира за хармония между труда и капитала и да укротява бедстващитѣ и гладуващитѣ селяни и работници. Ето, това е то! Такива представители въ Съветския съюзъ не могатъ да бждатъ търпѣни нито единъ день. Прочее, мълчете за Съветския съюзъ!

Х. Чолаковъ (з): Тамъ има представители, които слушатъ Сталина.

Д-ръ Г. Димитровъ (з): Работницитѣ и селянитѣ тамъ сж роби на английскитѣ империалисти, противъ които толкова много викате.

А. Бояджиевъ (раб): Защо тогава не пушнете една делегация отъ работници и селяни, които да отидатъ и видятъ какво е тамъ? Но ние имаме и тукъ човѣкъ, който се е върналъ отъ Съветския съюзъ.

А. Капитановъ (з): Идете и вие. Той има атестати отъ Петроградъ и Москва, но въ селата не сж го пушнали.

С. Димитровъ (раб): (Къмъ А. Капитановъ) Вие като отидете, ще Ви пушнатъ въ селата.

Г. Костовъ (раб): Пушнете ни делегацията—туй искаме ние. (Голѣма глъчка).

П. Напетовъ (раб): Азъ шестъ месеца стояхъ тамъ.

А. Буковъ (з): Не можеше да стоншъ повече, затуй се върна.

Председателстващъ Н. Шоновъ: Г-да! Оставете вашия другаръ да говори. Вие нѣмате търпение и него да слушате.

А. Бояджиевъ (раб): Следъ като установяваме, обаче, че монополистическиятъ капиталъ е противоположенъ на свободната конкуренция, нека не се разбира, че борбата между капиталистическитѣ обединения престава. Напротивъ, конкуренцията между капиталистическитѣ предприятия, между капиталистическитѣ обединения става много по-ожесточена, много по-гореща, много по-свирепа, отколкото по-рано, когато се конкурираха отдѣлни предприятия. Сега ние стигаме дотамъ, че отдѣлни картели, отдѣлни тръстове и отдѣлни капиталистически предприятия сж готови да хвърлятъ и хвърлятъ въ океанитѣ цѣли паракходи съ храни и съ други продукти, за да разсипятъ своя противникъ или да държатъ на известна висота ценитѣ. Тѣ лишаватъ отъ кредити, лишаватъ отъ сурови материали и пр. и пр. особено едноличнитѣ, така наречени „диви“ предприятия. Въобще сега се изостря много повече борбата между отдѣлнитѣ предприятия и между капиталистическитѣ обединения, отколкото по-рано при едноличнитѣ. И това е именно едно задълбочаване на противоречията въ капитализма.

Отъ друга страна монополистическиятъ капиталъ изостря и друго едно противоречие въ капитализма, а именно противоречие между капиталистическата и работническата класа. Защото първата позишава ценитѣ и то до такава размѣри, че тѣ ставатъ недостижни за широкитѣ работнически маси.

Отъ друга страна увеличаватъ се противоречията по отношение заплатитѣ, тѣ намаляватъ заплатитѣ. И у насъ има примѣри, когато капиталистически, монополистически предприятия се споразумѣватъ помежду си предварително, колко и какви надници да дадатъ. Има черни списъци, пращани отъ предприятия на предприятия, за да не бждатъ приемани буднитѣ работници и т. н. Ето ти нови противоречия! Сжщо така увеличаватъ се противоречията между самитѣ тия крупни капиталистически предприятия, монополистически обединения. И ето за това ние казваме, че тая фаза, монополистическата фаза, е загиващата фаза на капитализма. Това е, което ние наричаме съ една дума — империализмъ. И затуй ние казваме, че тя е единъ преходъ къмъ една по-висша стадия на обществено-икономическата организация.

Пакъ г. Стояновъ като-че-ли искаше да защити тезата, че ако въ другитѣ страни все пакъ може да се приказва за картели, то у насъ не може да се приказва. Той като-че-ли искаше да отрече, че България е капиталистическа страна. Ние сме съгласни, че България не е така развита капиталистическа страна, както сж напр., Германия, Англия и др. но въ всѣки случай тя е една по-малко развита капиталистическа страна, но все пакъ е една капиталистическа

страна. Нѣщо повече: тя е вече империалистическа страна. въ балкански мащабъ.

Отъ мнозинството: О-о-о!

А. Бояджиевъ (раб): Да! Кой сѣ характернитѣ белези на империализма? Първо, това е наличността на монопола. Има ли монополъ у насъ? Има. Фактътъ, че сте поставили на разискване този въпросъ въ Народното събрание, показва, че има монополъ въ нашата страна. Всички, които се качиха на трибуната, казаха, че у насъ има монополни цени. Защо пишете въ вашитѣ вестници, че у насъ има монополъ? Не пишете, ако нѣма. Но вие признахте, че има монополни предприятия у насъ.

Нѣкой отъ земледѣлцитѣ: Какво е империализмъ и какво е цени?

А. Бояджиевъ (раб): Вторъ белегъ е наличността на банковъ капиталъ. Има ли банковъ капиталъ у насъ? Има го. У насъ банцитѣ станаха вече фактически господари на производството. У насъ все по-силно и по-силно върви сливането на индустрията съ банковия капиталъ. И редица други признаци има у насъ. И най-после имаме ли стремежъ на българската буржоазия къмъ разширение? Има го, безспорно. Има ли търсене на пазари? Има го. Тогава какво отричате вие? Това е характеристиката. Следователно, не можемъ да се съгласимъ, че България не е капиталистическа страна. А пъкъ г. Стояновъ, струва ми се, призна, че имало работници, които получаватъ ужасно мизерни надници; той вѣлзе въ противоречие съ себе си. Разъ има работници, разъ има мизерни заплати — има капитализмъ. Азъ не зная при феодализма да е имало работници; тогава е имало крепостници.

А. Капитановъ (з): Сега въ Русия нѣма ли работници?

А. Бояджиевъ (раб): Въ Съветския съюзъ има само работници и селяни, защото всички тамъ сѣ принудени да работятъ. (Възгласения отъ земледѣлцитѣ)

П. Напетовъ (раб): Тамъ има работници и селяни, които работятъ само за себе си.

Д-ръ Г. Димитровъ (з): А тукъ селянитѣ работятъ не за себе си, а за такива като васъ.

А. Бояджиевъ (раб): Въ вашата статистика се казва, че презъ 1904 г. е имало 166 предприятия, насърдавачи отъ държавата, презъ 1923 г. — 503; докато въ 1904 г. на предприятие се падатъ срѣдно 217,740 л., презъ 1923 г. се падатъ вече 290,000 л. кръгло. Какво показва това? Това показва, че у насъ има капиталистическо развитие и концентрация на капиталитѣ. Но, вѣнъ отъ туй, има и картели и трѣстове. Кой смѣе да отрече това? Защо се внася този законопроектъ тукъ? Кой смѣе да отрече, че имаме картели и трѣстове? Има ги, разбира се, и, ако искате, мога да ви изброя цѣлъ поменикъ.

А. Капитановъ (з): Направете разликата между трѣстъ и картелъ, за да я разберемъ!

А. Бояджиевъ (раб): Азъ я казахъ вече.

А. Капитановъ (з): Слушахъ, но не казахте, що е трѣстъ и що е картелъ. Вие четохте Ленинъ какво казва. А Ленинъ не прави тая разлика.

Г. Костовъ (раб): Не ги разбирате тия работи. Вие само съ демагогия се занимавате.

А. Капитановъ (з): Тя е за васъ, които боядисвате щъркелитѣ. (Смѣхъ всрѣдъ мнозинството) По-голъма демагогия отъ тая не може да има. Вие сте боядисали завчера и статуята на единъ лъвъ. Остава и попа си да вкарате тукъ съ червено расо и червена калимйавка.

К. Русиновъ (раб): Ние всички ви ще боядисаме червени.

А. Капитановъ (з): Боядисвайте хора, а не щъркели и лѣвозе.

А. Бояджиевъ (раб): Ако даже сѣ само тия картели, които се споменаха отъ трибуната, и тѣ стигатъ, за да се

види, че у насъ има картели: захаренъ, гликозенъ, пироненъ, макароненъ, за вѣгледвуокисъ, за газъ, за солъ, за масла, за копчета, за зарзаватъ, за памукъ, за износъ на тютюнъ и редъ още други, които не сѣ отбелязани тукъ.

А. Капитановъ (з): И за ливанто!

А. Бояджиевъ (раб): Макаръ България по-късно да е стѣпила въ пѣтя на капиталистическото развитие и да догонва капиталистическитѣ държави, вие виждате, че и въ нея се създава едно типично обединение на капитала. Следователно, не може да се твърди, че у насъ нѣма капиталистическо развитие.

Министъръ Н. Мушановъ: Кой казва, че нѣма?

А. Бояджиевъ (раб): Опитаха се тукъ да казватъ това

Министъръ Н. Мушановъ: Кой се опита?

А. Бояджиевъ (раб): Г. Стояновъ, напр., казва, че ако другде може да се счита картелитѣ като естествена рожба на капитализма, у насъ не е естествена рожба.

Д-ръ Г. Димитровъ (з): Не е вѣрно. Ти не си го разбралъ.

А. Капитановъ (з): Ти си челъ Ленина тогава.

А. Бояджиевъ (раб): Азъ искамъ да ви кажа, че и у насъ картелитѣ се явяватъ естествена рожба на капитализма. То е другъ въпросъ, ако вие се срамувате да признаете положението, до което е стигнала България и кѣде се намира, и искате да изключите съ такива извѣртия, като Стефанъ Петковъ, който разправяше за морални и неморални картели.

А. Капитановъ (з): Защото признаваме положението, за туй създаваме законъ да го лѣкуваме.

Министъръ Н. Мушановъ: Ако нѣма капиталистически строй, съ кого ще се борите вие?

А. Бояджиевъ (раб): У насъ става не само това, но у насъ става една бърза концентрация на капитала. Това показватъ тия цифри, които ви дадохъ за известни фабрики. Още по-типично е това, което става съ д-во „Гранитонидъ“. Отъ 1914 до 1930 г. капиталътъ на дружеството се е увеличилъ 2200 пѣти. У насъ става концентрация много по-бързо, отколкото въ всѣка друга държава.

Министъръ Н. Мушановъ: Я ми кажете, колко е курсътъ на акцията днесъ на д-во „Гранитонидъ“?

А. Бояджиевъ (раб): Може би вие го знаете, защото имате акции.

Министъръ Н. Мушановъ: Курсътъ днесъ е падналъ на 400 л. Какво дрънкате?

А. Бояджиевъ (раб): Това се пише въ „Софийски търговски вестникъ“, а не въ „Работническо дѣло“. И ако вие не вѣрвате „Софийски търговски вестникъ“, азъ не зная какво ще вѣрвате.

А. Капитановъ (з): „Работническо дѣло“ вашъ ли е?

А. Бояджиевъ (раб): „Работническо дѣло“ е нашъ.

А. Капитановъ (з): Ами „Ехо“?

А. Бояджиевъ (раб): „Ехо“ е независимъ трудовъ вестникъ.

А. Капитановъ (з): Тѣй!

Министъръ Н. Мушановъ: Азъ утре ще Ви кажа на кого е.

А. Капитановъ (з): Парламентарната група за това ли му е правила мѣмрене, защото е независимъ?

А. Бояджиевъ (раб): Картелитѣ винаги се явяватъ като продуктъ на капиталистическото развитие, но тѣхното появяване се улеснява и отъ държавната властъ, защото държавната властъ е въ рѣцетъ на представители на капитала, въобще на капиталистическата класа.

Министър Н. Мушнов: И ние се боримъ сега съ нея!

А. Бояджиев (раб): Вие прокарвате една митническа политика, която именно улеснява създаването на картелитъ. Нѣма друга държава, въ която да има толкова високи мита, колкото има въ България. Газта плаща мито 1-80 л., акцизъ — 1-12 л., общински налогъ — 2-73 л., всичко 5-62 л.; оризътъ — 1-80 л., пиронитъ — 1-50 л.

Д-ръ Г. Димитровъ (з): Това не е вѣрно.

А. Бояджиев (раб): Сольта плаща 0-45 л. мито.

А. Капитановъ (з): А ливанитото какво мито има?

Д-ръ Г. Димитровъ (з): На парфюма колко е митото?

А. Бояджиев (раб): Вие ще ми кажете; защото парфюми има у васъ. Въ Съветския съюзъ не се внася парфюмъ. Въ Съветския съюзъ нѣматъ нужда отъ мита, защото собственикъ на всички продукти, на всички богатства е работническо-селската държава.

Д-ръ Г. Димитровъ (з): Искамъ да Ви обърна вниманието на даннитъ, които Вие изнасяте. Други казаха, че се взема 5-50 л. мито на килограмъ гвоздеи, а вие разправяте, че се взема 1-50 л. Виждате съ какви данни излизате да приказвате. Азъ се чудя какъ може да излизате съ такива смѣшни данни! Да спи зло подъ камъкъ.

А. Бояджиев (раб): Съ протекционната система, която улеснява и насърждава създаването на картелитъ, вие правите картелитъ да бждатъ господари на вътрешния пазаръ. Вземете типичния примѣръ съ захарта. Отъ чужбина ни предлагатъ захаръ по 2-40 л., Съветскиятъ съюзъ ни предлага захаръ по 2 л. килограма, а ние ядемъ захаръ по 25 л. килограма.

Министър Д. Гичев: Въ Цариградъ продаваме захаръ по 3 л.

А. Бояджиев (раб): Въ Цариградъ я продавате по 3 л., но тукъ позволявате на картела да продава захарта по 25 л. Вие не потвърждавате ли моята мисълъ, че покровителствувате картелитъ?

Министър Д. Гичев: Покровителствуваме цвеклопроизводителя.

Министър Н. Мушановъ: Работникътъ въ Русия колко захаръ яде?

А. Бояджиев (раб): Въ Съветския съюзъ всички работници ядатъ захаръ.

Отъ мнозинството: А-а-а!

Х. Чолаковъ (з): Шоколадъ и карамелъ „Му“ ядатъ!

А. Бояджиев (раб): Г. Мушановъ! Вие не позволявате на другаря Петко Напетовъ да устрои едно публично събрание, за да каже на работническото въ София и въ страната какво е положението въ Съветския съюзъ. Пустнете една работническо-селска делегация да види какво е положението тамъ и ако то е толкова лошо, каквото разправяте, тя ще се върне разочарована. Какво вие ще загубите отъ това?

Министър Н. Мушановъ: Азъ прѣча на друго нѣщо и вие, г-да, знаете на какво прѣча.

Х. Трайковъ (раб): Вие прѣчите на пропагандата.

Министър Н. Мушановъ: Това е клише, което се приказва отъ десетъ години. Дрънъ-дрънъ!

Н. Кемилевъ (д. сг): (Къмъ Х. Трайковъ) Не остава друго освенъ по твой примѣръ Петко Напетовъ да направи докладъ до Вътрешното министерство за положението въ съветска Русия!

Х. Трайковъ (раб): Да мълчишъ, разбойникъ!

Н. Кемилевъ (д. сг): Какво каза? Разбойникъ ли? Вѣнъ! (Спуска се къмъ Н. Трайковъ. Квестори и народни представители го заобикалятъ и отдръпватъ. Глъчка)

Председателствуващ Н. Шоповъ: (Силно и продължително звѣнъ) Моля, г-да, седнете си на мѣстата!

Н. Кемилевъ (д. сг): Г. председателю! Азъ искамъ този господинъ. . .

Председателствуващ Н. Шоповъ: Азъ ще изпълня моя дългъ. — Предлагамъ на депутата Христо Трайковъ да иска извинение. — Или ще си оттеглите думитъ, или ще предложите изключването Ви. Трѣбва да се знае, че въ българския Парламентъ не се употребява хамаиски езикъ. Оттеглете си думитъ.

Х. Трайковъ (раб): Дайте ми думата.

Председателствуващ Н. Шоповъ: Дадена Ви е

Х. Трайковъ (раб): Вѣрно ли е, че тия, които отварятъ ношно време магазинитъ, сѫ разбойници? Вѣрно ли е, че властта на 9 юний ношно време се взе и че той (Сочи Н. Кемилевъ) бѣ участникъ? (Ржкоплѣскания отъ работниците)

Н. Кемилевъ (д. сг): Азъ магазини не съмъ отварялъ. Азъ съмъ билъ само народенъ представителъ. — Нарече ме разбойникъ. Искамъ да си оттегли думитъ или ще стане нѣщо страшно.

Председателствуващ Н. Шоповъ: Той дава обяснение на думата, която е казалъ.

Н. Кемилевъ (д. сг): Азъ съмъ недоволенъ. Той ме нарече разбойникъ. Или ще си оттегли думитъ, или ще става разправия.

Х. Трайковъ (раб): Азъ казахъ разбойникъ въ смисълъ на „политически разбойникъ“.

Н. Кемилевъ (д. сг): Него полигически разбойникъ съмъ.

Министър Н. Мушановъ: (Къмъ Х. Трайковъ) Вие смѣтате, че е честно въ Парламента да се каже на единъ противникъ „политически разбойникъ“?

Х. Трайковъ (раб): А честно ли е ношно време да се взема властта съ превратъ?

Министър Н. Мушановъ: То е политически въпросъ, по който може да се спори. Смѣтате ли, споредъ Вашия моралъ, че Вие нѣма да се оскърбите, ако Ви кажатъ, че сте комунистически разбойникъ? (Смѣхъ)

Х. Трайковъ (раб): Азъ приемамъ (Смѣхъ), защото работниците и селянитъ не мога да бждатъ разбойници, тъй като тѣ сѫ експлоатирани.

Министър Н. Мушановъ: Това не е моралъ. Въ Парламента такъвъ езикъ не може да се държи. Можете да критикувате, можете да спорите, че вземането на властта не е политично, можете да си имате гледище по едни политически събития, но не можете да си служите съ този жаргонъ — да казвате на противника си „разбойникъ“. Какво ще стане, ако всѣки день се обвиняваме въ разбойничество?

Х. Трайковъ (раб): Да се извлѣкатъ изъ кѣшитъ имъ и убиятъ 20 хиляди работници и селяни, това какво е?

Б. Ецовъ (д): Защо изопачаваши фактитъ? Много хубаво знаешъ, че имашъ комунистическо въстание.

Председателствуващ Н. Шоповъ: За последенъ пътъ Ви предлагамъ да си оттеглите думитъ, г. Трайковъ.

Министър Н. Мушановъ: Ако искате да правимъ заключение отъ вашитъ похвати, не знамъ какви епитети можемъ да ви дадемъ пъкъ вие. Но ако почнемъ да си служимъ съ такива епитети, ние ще дадемъ доказателство, че сме хора, които не ценимъ епитетитъ. Ето защо азъ Ви моля, като честенъ човѣкъ, каквото смѣтамъ, че сте, да си оттеглите думитъ. Ако не ги оттеглите, Вие трѣбва да получите законната санкция, която правилникътъ определя. Въ това съмнение не може да има. Отъ всички трѣбва да се разбере, че има единъ редъ на относителна почтеностъ между хората въ Парламента, независимо отъ политическия имъ убеждения. Това е необходимо за реда и порядъчността на Парламента.

Х. Трайковъ (раб): Да се разберемъ, да не се разтака тоя въпросъ.

Т. Бончевъ (д. сг): Това е предизвикателство! . . (Продължава да говори всрѣдъ глъчка)

Председателстващ Н. Шоповъ: Азъ предлагамъ, г. Трайковъ, да си оттеглите думитъ, защото не може въ българския Парламентъ да си служи съ подобни думи единъ народенъ представителъ. Ако това не направите, ще направя предложение за Вашето изключване отъ Парламента.

Х. Трайковъ (раб): Ако може да докаже, че не е участвувалъ въ нощния превратъ, тогава ще си оттегля думитъ.

Б. Ецовъ (д): Какво общо има това съ едно лично обяснение?

С. Димитровъ (раб): Вие всички сте разбойници.

Б. Ецовъ (д): Вие сте най-големитъ разбойници и убийци. Вие убивате хора.

Д. Ачковъ (нац. л. о): Г. председателю! На къде отиваме?

Министъръ Н. Мушановъ: Г-да! Г. Димитровъ каза: „Всички сте убийци“. Азъ моля да му се наложи най-тежката санкция, която правилникътъ предвижда — още сега, безъ всъщкви обяснения.

Обаждаатъ се отъ мнозинството: Именнно, още сега.

С. Димитровъ (раб): Да, защото и вие сте деветоюнци.

Министъръ Н. Мушановъ: Вие не знаете къде се намирате, г-не. Какъ можете да кажете на цѣль Парламентъ: вие сте разбойници? Тръбва още сега Вие да си вземете шапката и да си излъзете отъ тукъ.

Нѣкой отъ работницитъ: Насъ народътъ ни е пратилъ тукъ.

Б. Ецовъ (д): И насъ народътъ ни е пратилъ. И насъ народътъ ни е избралъ. Не сте само вие пратени отъ народа. Нѣмате право да ни обвинявате, че сме убийци.

Нѣкой отъ работницитъ: Вие имате полицията сега.

Председателстващ Н. Шоповъ: (Звъни) Позволете ми да изпълня своя дългъ.

Обаждаатъ се отъ мнозинството: Да се изключи за 10 дни. (Шумъ)

Председателстващ Н. Шоповъ: Моля Ви се, г-да. Правя предложение: за това некоректно не, а престъпно отнасяне въ българския Парламентъ отъ страна на народния представителъ Сѣби Димитровъ, за фразата, която той каза тукъ — че всички сѣ убийци — да бѣде изключенъ за 10 дни.

Г. Димитровъ! Давамъ Ви думата за обяснение.

С. Димитровъ (раб): Известно е, че всички, които сѣ участвували въ преврата на 9 юний, (Тропане по банкитъ на мнозинството) следва, разбира се, да носятъ отговорностъ за убититъ 25,000 души работници и селяни. Ето, това е отговорътъ.

Председателстващ Н. Шоповъ: Моля, ония г. г. народни представители, които сѣ съгласни да бѣде изключенъ за 10 дни. . .

Обаждаатъ се отъ мнозинството: Малко е 10 дни; за единъ месецъ

Председателстващ Н. Шоповъ: . . . народниятъ представителъ г. Сѣби Димитровъ за неговото непристойно държане, да вдигнатъ рѣка. Мнозинство, Събранието приема. (Глъчка)

Още единъ пѣтъ предлагамъ на народния представителъ г. Христо Трайковъ да оттегли оскърбителната си дума къмъ народния представителъ г. Никола Кемилевъ.

Х. Трайковъ (раб): Ама нали се разбрахме вече, г. председателю?

Председателстващ Н. Шоповъ: Предлагамъ за некоректно държане. . .

Х. Трайковъ (раб): А г. Кемилевъ завчера не заплашваше ли нѣкои земледѣлци отъ тамъ? (Сочи преднитъ

банки на мнозинството) Когато г. Кемилевъ говорѣше и нѣкои земледѣлци го прекъсваха, той имъ се заканваше. Нека това го потвърди бившиятъ министъръ на просвѣтата Омарчевски. Нека той каже, че е заплашвалъ г. Кемилевъ нѣкои народни представители земледѣлци.

Председателстващ Н. Шоповъ: Предлагамъ народниятъ представителъ г. Христо Трайковъ да бѣде изключенъ за некоректно държане спрямо народния представителъ г. Никола Кемилевъ за три дни.

Г. Трайковъ! Имате думата за обяснение.

Нѣкой отъ земледѣлцитъ: Той си даде вече обясненията.

Председателстващ Н. Шоповъ: Които г. г. народни представители сѣ съгласни да бѣде изключенъ народниятъ представителъ г. Христо Трайковъ за три дни, . . .

Нѣкой отъ мнозинството: Малко е.

Нѣкой отъ центъра: 10 дни.

Председателстващ Н. Шоповъ: . . . заради некоректното му държане въ Парламента, моля, да вдигнатъ рѣка. Мнозинство, Събранието приема.

Предлагамъ, за да се почувствува санкцията, да бѣде приложена още сега.

С. Димитровъ (раб): Ние още единъ пѣтъ протестираме противъ тоя редъ на нѣщата тукъ.

Х. Трайковъ (раб): Това е фашистки Парламентъ! Долу фашистката диктатура!

М. Бечевъ (д): По-рано имаше тукъ почтени хора отъ Комунистическата партия, а сега сѣ изметътъ.

(Народнитъ представители Сѣби Димитровъ и Христо Трайковъ излизатъ отъ залата)

А. Бояджиевъ (раб): Какви сѣ резултатитъ отъ монопола на пазара и отъ митническата политика, се вижда отъ ценитъ, по които българскиятъ консоматоръ купува поголемата частъ отъ предметитъ отъ първа необходимостъ. Азъ ще ви дамъ сведения, които дава единъ пакъ буржоазенъ вестникъ, за да не могатъ да бѣдатъ оспорени, а именно в. „Заря“, брой 3044 отъ 11 септемврий т. г. Този вестникъ изнася следното: че памучнитъ платове се предлагатъ на свободния пазаръ въ чужбина отъ 7.50 л. до 10 л. метърътъ, а се продаватъ отъ нашитъ фабриканти по 17 л. метърътъ и то въ брой. При общото производство на нашитъ фабрики, 20 милиона метра годишно, се натрупва една извънредна печалба въ повече отъ 150 милиона лева.

Стъкла за прозорци. Гебедженската фабрика ги продава по 850 л. касата и е реализирала една извънредна печалба въ повече отъ 50 милиона лева. Винената киселина се предлага отъ чужбина по 60—70 л. килограма, а у насъ се продава по 155—165 л. Желѣзнитъ болтове се предлагатъ отъ чужбина по 10—15 л., а у насъ се продаватъ на едро почти на двойна цена. Сѣщото е и съ други нѣкои стоки.

Но само върху ценитъ ли се отразява монополътъ и въобще силата на капиталистическитъ предприятия? Тъ се отразяватъ извънредно пагубно и върху ценитъ на суровитъ материали, които произвежда селското население у насъ. Всенизвестно е какъ става у насъ закупуването, напр., на тютюна. Известно е, че тогава, когато селянитъ иматъ най-голяма нужда отъ пари, тютюневиятъ картелъ обявява, че на външнитъ пазари нѣма никакви сдѣлки, че международниятъ пазаръ на тютюна е въ криза, и картелътъ спира всъщкви покупки у насъ. Следъ това ценитъ на тютюна спадатъ, и тогава, когато селянитъ не могатъ повече да търпятъ, картелътъ започва да купува тютюна на безценница.

Нѣкой отъ работницитъ: Така е и съ гроздето, и съ цвеклото.

А. Бояджиевъ (раб): Сѣщото става и съ гроздето, и съ цвеклото, и съ житото, и съ редица други продукти. А прочуто е у насъ така нареченото шкарто на тютюнитъ, когато често пѣти половината отъ тютюна, който се занася отъ производителя при тютюнонотърговеца, бива шкартиранъ. И затова именно у насъ се дойде до положението тютюнитъ отъ Ямболско и Дупнишко да бѣдатъ изгаряни отъ селянитъ, защото цената на тия тютюни е толкова ниска, че селянитъ предпочитатъ да ги изгорятъ, отколкото да ги продаватъ на толкова ниска цена. Сѣщото

става и съ житото въ Плъвнско. Единъ селянинъ закупува житото на плъвнския пазаръ, но понеже цената на житото била нищожна, той купилъ половинъ кило газъ, полялъ житото и го изгорилъ.

Х. Чолаковъ (з): Часътъ е 8, г. председателю.

А. Бояджиевъ (раб): Азъ имамъ право да говоря 1 часъ, г. Чолаковъ.

Х. Чолаковъ (з): Нѣма време сега. Утре продължете.

Председателствуващъ Н. Шоповъ: Г-да! Часътъ е 8.

Министъръ Н. Мушановъ: Прави предложение заседанието да продължи, докато ораторътъ завърши речта си.

Председателствуващъ Н. Шоповъ: Ония г. г. народни представители, които сж съгласни да се продължи заседанието, докато ораторътъ завърши речта си, моля, да вдигнатъ ръка. Мнозинство, Събранието приема. Продължете, г. Бояджиевъ.

А. Бояджиевъ (раб): Именно поради монопола, поради привилегиите, които сж дадени на капитала, имаме у насъ тази голяма разлика между цените на индустриалните произведения и цените на земеделските произведения. У насъ има катастрофално понижени цени на земеделските продукти и катастрофално повишени цени на индустриалните стоки. Но че тоя законъ нѣма да ограничи капиталистическия монополъ и че съ него аслж не се преследва това, показва самото съдържание на законопроекта. Погледнете най-напредъ постановленията на неговия чл. 1 и вие ще видите, че преди всичко тамъ не се предвижда задължителна регистрация, ами въ него се казва, че договоритъ или решенията, които създаватъ задължения за поддържане на определено производство или пласментъ, които установяватъ общи цени или други общи условия за планирането на производенията, трѣбва да се вписватъ въ специаленъ регистъръ, за да се ползватъ картелитъ съ правата на тоя законъ, но не се предвижда задължителното имъ вписване. Вънъ отъ туй, тукъ се говори само за цени, а нѣма нито дума за купуване на суровитъ материали; сжщо така нѣма нито дума за надниците. По-нататъкъ ще видите, че самата картелна комисиия се състои отъ представители на капитала, защото не може да се поддържа тезата, че представителитъ на държавата сж представители и на работниците и на селяните — това въ никакъвъ случай не може да бѣде прието.

Освенъ това, законопроектътъ успѣшно отстранява контрола на самитъ маси: неговиятъ чл. 6 не само че не позволява да се преглеждатъ досиетата на картелитъ, не само че не позволява да се даватъ справки, но и членоветъ на картелната комисиия не могатъ да съобщаватъ нищо подъ страхъ на главна отговорност. Това изпада страха отъ маситъ, бѣгане отъ тѣхния контролъ: договоритъ или решенията на тия картели ще се регистриратъ само между четири стени и тамъ ще се прещеняватъ само отъ картелната комисиия. Ние питаме: защо се страхувате да изнасяте всички данни, които засѣгатъ картелитъ, предъ масата — тя да си каже думата? Нали тя е, която най-много страда отъ картелитъ, нали тя е, която купува на високи цени, нали селянитъ сж, които купуватъ на високи цени и продаватъ на безценица? Дайте имъ и тѣ да си кажатъ думата. А вие много старателно сте се обградили. Това е заради туй, защото не искате пазарлъцитъ, които ще се вършатъ тамъ, да ставатъ достойни на тѣзи маси.

Колкото се отнася до нормировката, въобще не може да се върва на нормировката отъ едно капиталистическо правителство. Тоя скандаленъ случай, който имаме съ дружество „Гранитоидъ“ — преди нормировката на цимента последниятъ се продаваше 1.200 л., а следъ нормировката 1.600 л. — показва, че и следъ нормировката картелитъ ще намѣрятъ хиляди и хиляди начини да продаватъ по тия цени, които намиратъ за добре, а не по нормираниятъ. Но какъ ще се извършва нормировката на ценитъ? Въ законопроекта е казано, че не ще се допускатъ неоправдано високи цени. По какво ще се ръководи комисиията, за да реши дали дадена цена е оправдано висока, или неоправдано висока? Очевидно, всички членове на картелната комисиия сж хора на частната собственост, сж представители на капиталистическата класа и затова за база ще иматъ ония цени, които артикулитъ иматъ на пазара и затова, въ края на краищата, комисиията не може да се яви друго, освенъ единъ регистраторъ на ценитъ, които ще бѣждатъ завоювани отъ самитъ монополни пред-

приятия на пазара и, следователно, отъ нейната нормировка не може да се очаква абсолютно нищо.

Що се касае до санкциите, предвидени въ законопроекта за нарушенията му, тѣ сжщо така сж смѣшни. Следъ като констатираме, че не стотици, а милиони извънредни печалби се смѣкватъ отъ картелитъ отъ гърба на българските работници и селяни, предвиждатъ се нѣкакви глоби отъ 10 хиляди до единъ милионъ лева. Това е просто смѣшна работа. Ще има предприятия, които ще си платятъ глобитъ и ще си продаватъ на тия цени, на които имъ изнася. Най-важното е това, че въобще картелитъ не могатъ да бѣждатъ провържани. Ако даже бѣждатъ ограничени, тѣ ще намѣрятъ хиляди начини да заобиколятъ закона. Тия случаи, които азъ ви посочихъ за Америка и Англия, достатъчно красноречиво говорятъ. Вие миналата година нормирахте цената на бирата, но биренитъ фабрики пакъ си продаваха където искатъ и на каквато цена искатъ и въ края на краищата тѣ излѣзоха победители. И сега, не се съмнявамъ, дружеството „Гранитоидъ“ ще излѣзе победителъ въ тая борба при определяне на цената на цимента.

Ние, следъ като заявяваме, че сме не само противъ картелитъ, но въобще противъ капиталистическата система на производство, заявяваме, че вие нѣма да направите абсолютно нищо, за да ограничите ограбването на маситъ отъ монополистичния капиталъ. Ето защо ние сега издигаме лозунгитъ на маситъ и ги вземемъ да се сплотятъ около тѣхъ. Ние сме противъ политиката на митата и акцизитъ върху предметитъ отъ първа необходимостъ. Ние искаме тѣ да се премахнатъ. Отъ друга страна, ние искаме да се премахне и законътъ за насърчение мѣстната индустрия. Какъ ще ограничите картелитъ, следъ като държите митата и следъ като държите закона за насърчение мѣстната индустрия? Самото това обстоятелство показва, че вие нѣмате сериозно намѣрение да ограничите картелитъ, и нѣма да ги ограничите.

Отъ друга страна ние искаме да се подпомогнатъ безработнитъ, бедствуващитъ селяни и занаятчии, за да иматъ по-голяма съпротивителна сила въ борбата противъ картелитъ, да не бѣждатъ принудени селянитъ да продаватъ произведенията си на безценица, безработнитъ работници да се наематъ на безценица, а да купуватъ сжщо продуктитъ отъ първа необходимостъ. Освенъ това ние искаме на беднитъ селяни и занаятчии да се опростятъ дълговетъ и данъцитъ, за да могатъ да иматъ по-голяма съпротивителна сила въ борбата съ картелитъ.

Ние издигаме и лозунга за премахване на репарациитъ и военнитъ дългове. Ние искаме сжщо така да се възстановятъ търговскитъ връзки съ Съветския съюзъ, откъдето ще дойдатъ редица стоки, които ще конкуриратъ българскитъ картели на газъ, захаръ и пр. и тогава, щѣ не шатъ, тия картели ще бѣждатъ принудени да намалятъ ценитъ и да продаватъ на такива цени, на които могатъ маситъ да купуватъ. Само руската захаръ, ако влѣзе, редица ще има голямо спадане цената на захарта, защото Съветскиятъ съюзъ я предлага два лева, да се турятъ разноснитъ и пр., пакъ ще я ядемъ три лева.

А. Радоловъ (з): И българската можемъ да я ядемъ три лева.

А. Бояджиевъ (раб): Освенъ това, ние искаме да се въведе 7-часовъ работенъ день и да се разшири и приложи социалното законодателство. И най-последно, не може да се води сериозна борба въобще противъ капитала, докато не се осигури свободата на работниците и селянитъ да се борятъ тѣ самитъ. Докато не бѣже премахнатъ тоя тероръ, който се упражнява надъ работническото движение, докато не бѣже премахнатъ законътъ за защита на държавата, ...

Нѣкой отъ мнозинството: Това въ връзка съ законопроекта за картелитъ и монополнитъ цени ли е?

А. Бояджиевъ (раб): Това е въ връзка съ този законопроектъ, защото отъ картелитъ и отъ монопола страдатъ работниците и селянитъ. Ние издигаме тѣхнитъ лозунги въ противовесъ на тая демагогия, която се върши тукъ съ тоя законопроектъ.

Въ края на краищата, каквото щете да правите, вие ще вършите това, което монополистичниятъ капиталъ иска отъ васъ. Само една работническо-селска властъ може да премахне капиталистическия начинъ на производство и да въведе съвършено нова система на производство — именно социалистическата система, при която нѣма да има капиталистически картели и монополи, а ще има работническо-селски монополъ. (Ръкоплѣскания отъ работниците)

Председателстващъ Н. Шоповъ: Има думата народният представител г. Йорданъ Косачевъ.

И. Косачевъ (нап. л): Г. г. народни представители! Вънѣколко заседания подъ редъ внесенята законопроектъ за картелитѣ обстойно и всестранно биде обсъденъ. Азъ намирамъ, че да се продължаватъ дебатитѣ по-нататъкъ е вече излишно и моля да бѣдатъ прекратени.

Председателстващъ Н. Шоповъ: Има предложение отъ народния представител г. Косачевъ за прекратяването на дебатитѣ.

Съгласно правилника, понеже десетъ души сѣ се изказали по законопроекта, ще сложа на гласуване това предложение.

Който отъ г. г. народнитѣ представители сѣ съгласни да се прекратятъ дебатитѣ по законопроекта за картелитѣ, да вдигнатъ рѣка. Мнозинство, Събранието приема.

Има думата г. министърътъ на търговията, промишлеността и труда.

Министъръ Г. Петровъ: Г. г. народни представители! Предлагамъ да се вдигне заседанието за утре, съ същия дневенъ редъ, когато да се изкажатъ по законопроекта за картелитѣ и представителитѣ на ония групи, които не сѣ се изказали.

Председателстващъ Н. Шоповъ: Който е съгласенъ съ това предложение на г. министра на търговията, промишлеността и труда, да вдигне рѣка. Мнозинство, Събранието приема.

Заседанието се вдига за утре, съ същия дневенъ редъ.

(Вдигнато въ 20 ч. 10 м.)

Почтупредседателъ: **Н. ШОПОВЪ**

Секретаръ: **В. МАРИНОВЪ**

Началникъ на Стенографското отдѣление: **Д. АНТОНОВЪ**

ПОПРАВКИ НА ПО-ВАЖНИ ПЕЧАТНИ ГРЪШКИ

Стр.	Колона	Редъ	Напечатано:	Да се чете:
79	дѣва	12 отгоре надолу	статистика	станка
199	дѣсна	10 „ „ да се чете следъ редъ 12.	—	—